

Luzerji

Platonov A. P. Čehova v adaptaciji¹ Tamare Matevc

ANA PETROVNA: *Nema ništa gore nego biti zrela žena... /.../ Što ja značim, zašto ja živim? /.../ Zrela žena... i bez posla... Nepotrebna, dakle... Konji, krave i psi su potrebni, a ja nisam potrebna, suvišna sam...*

¹Adaptacija temelji na prevodu Božidarja Škriteka i Borislava Mrkšića

Lica:

ANA PETROVNA VOJNICEVA, mlada udovica, generalica.

SERGEJ PAVLOVIČ VOJNICEV, sin generala Vojniceva iz prvog braka.

SOFJA JEGOROVNA, njegova žena.

PORFIRIJ SEMJONVIČ GLAGOLJEV 1., posjednik, susjed

KIRIL PORFIREVIČ GLAGOLJEV 2., njegov sin.

GERASIM KUZMIČ PETRIN., posjednik

PAVEL PETROVIČ ŠČERBUK., posjednik

MARJA JEFIMOVNA GREKOVA, djevojka od 20 godina.

IVAN IVANOVIČ TRILECKI, pukovnik u penziji.

NIKOLAJ IVANOVIČ, njegov sin, mladi liječnik.

TIMOFEJ GORDEJEVIČ BUGROV, trgovac.

MIHAJLO VASILJEVIČ PLATONOV, seoski učitelj.

ALEKSANDRA IVANOVNA (Saša), njegova žena, kći I.I. Trileckog.

OSIP, momak od 30 godina, konjokradica.

MARKO, dostavljač mirovnog suda, maleni starčić.

VASILIJE, posluga Vojnicevih

JAKOV, posluga Vojnicevih

KATJA sluškinja Vojnicevih

Radnja se događa na imanju Vojnicevih u jednoj južnoj guberniji.

PRVI ČIN

ANA PETROVNA, VOJNICEV, SOFJA JEGOROVNA, GLAGOLJEV 1.,
GLAGOLJEV 2., PETRIN, ŠČERBUK, MARJA JEFIMOVNA GREKOVA, IVAN
IVANOVIĆ, TRILECKI, BUGROV, PLATONOV, SAŠA, VASILJE, JAKOV, KATJA
zatim OSIP

*Događa se u vrtu i parku pred kućom, nekog vrućeg lipanjskog poslijepodneva, kada je
ručak već prošao, a vrijeme za zdravicu u čast mlade i mladoženje još nije došlo...
Parkom lunjaju gosti i poslugi.*

1

GLAGOLJEV 1, ANA PETROVNA, PLATONOV, TRILECKI, PETRIN, VOJNICEV

GLAGOLJEV 1: Ima pravo onaj, koji od nesreće ne odlazi k ljudima, nego u krčmu...
Tisuću puta ima pravo!

ANA PETROVNA: Prevrće je sad da se umuje o uzvišenim temama... Zijeva mi se.
Platonovu. Što vas boli?! Opet ovi vaši ispadi!

PLATONOV: Platonov me boli! - Kad sam ja učinio nešto čega se ne bih morao stidjeti?
I onda poštuju sebe nakon ...

ANA PETROVNA: Svi imamo strasti, i svima nam nedostaje snage... Kakav ste vi
andjeo, da vam se ne živi, da vam se ne diše, da vam se ne sjedi kao običnim smrtnicima?

GLAGOLJEV 1.: Ja vas shvaćam. Nema veće nesreće nego ne poštovati samoga sebe!

PLATONOV: Ta gdje su ljudi? Ne shvaćaju... Ne shvaćaju... Tko će shvatiti? Glupi,
okrutni, bezosjećajni...

TRILECKI: Originalan čovjek, interesantan tip, s plemenitom tugom na licu! S
tragovima nekadašnje ljepote ... Kad bi ti manje brbljao svojim podlim jezikom, a više
sam slušao ...

PETRIN: ... život, gospodine moj... Što je život? Evo što! Kad se čovjek rodi, mora poći jednim od tri životna puta, jer osim njih drugih putova nema: Ako pođeš desno – vukovi će te pojesti, ako pođeš lijevo – ti ćeš pojesti vukove, ako pođeš ravno – sam ćeš sebe pojesti.

PLATONOV: Recite... Hm... Jeste li do tog umnog zaključka došli baveći se naukom, govorite li iz iskustva?

PETRIN: Iz iskustva. *Ode.*

PLATONOV: Iz iskustva... *Smije se.*

VOJNICEV: *Glagoljevu 1...* a što bi se dogodilo kad bi na vas natrapao neiskusan čovjek, koji vas ne poznaje, koji vjeruje u vaše znanje! Vama bi pošlo za rukom da ga uvjerite, da mi, to jest ja, Mihajlo Vasiljevič, Nikolaj Ivanovič, Ana Petrovna i općenito svi mlađi ljudi, ne znamo negodovati i prezirati...

GLAGOLJEV 1.: Pa... Vi već... Nisam rekao...

TRILECKI: Hajde, mon ange, da pušimo! Još odjutros nisam pušio.

ANA PETROVNA: *daje mu cigarete. Pripaljuju.*

TRILECKI: *primi je za ruku.*

ANA PETROVNA: Pipate bilo? Zdrava sam...

TRILECKI: Ne, ne tražim bilo... Da je malo poljubim... *ljubi joj ruku.* Čime umivate ruke da su tako bijele? Divne ruke! Da poljubim još jednom. *Ljubi joj ruku.* Hoćemo li igrati šah? *priprema šahovsku ploču.*

2

TRILECKI, ANA PETROVNA, GLAGOLJEV 2 PLATONOV

TRILECKI: Vi ste dakle tako... Tako...

GLAGOLJEV 2.: *Platonovu*. Vaša generalica je charmante! Sasvim zgodna! *Pauza*.

Zgodna damica, ljepušna... A obline? Hi, hi! *Ljupka Platonova po leđima*. Sretniče! Nosi li ona steznik? Steže li se jako?

TRILECKI: Igrajte vi prvi...

PLATONOV: Ne znam. Ne prisustvujem njezinoj toaleti...

ANA PETROVNA: ... srušit ćete rukavom figure!

GLAGOLJEV 2.: A rekli su mi... Zar vi ne...

TRILECKI: ... vucite!

PLATONOV: Vi ste, grofe, idiot!

ANA PETROVNA: ... treba najprije smisliti, a onda pomaknuti. Ja ću ovamo, a sad ste vi na redu!

GLAGOLJEV 2.: Ja sam se samo šalio... Zašto se ljutite? Što ste vi čudak. *Tiho*. A, pravo govoreći, kakva je ona... Malo škakljivo pitanje, ali među nama rečeno, ja mislim... Je li istina što govore, da je za novac spremna na sve?

PLATONOV: To pitajte nju. Ja ne znam.

ANA PETROVNA: ... a, već jeste...

GLAGOLJEV 2.: Da pitam nju? *Smije se*. Kakva ideja?! Platonove! Što vi to govorite?! *smije se*. A što bi bilo da je zaista pitam? Uostalom, zašto ne bih pitao?

TRILECKI: ... vucite, draga damice, bez razmišljanja...

PLATONOV: Razumije se... Samo pitaj... Ona će ti udesiti to glupo lice! Pitajte!

TRILECKI: ...čuvajte konja.

GLAGOLJEV 2.: Kunem se da je to sjajna ideja! Milijun đavola! Pitat ću je, Platonove, i dajem časnu riječ, da će biti moja! Imam takav predosjećaj! Odmah ću pitati! Kladim se, da će biti moja!

TRILECKI: *Ani Petrovnoj.* ... A, već jeste... Ja ću ovamo.

3

GLAGOLJEV 1, TRILECKI, ANA PETROVNA, VOJNICEV

GLAGOLJEV 1.: .. prošle zime vidio sam u Moskvi u operi kako je jedan mladić plakao pod utjecajem dobre muzike... A zašto su se onda, recite mi, molim vas lijepo, gledajući ga, damice i kavaliri, koji su sjedili blizu njega, smješkali? Čemu su se oni smijali? A i on sam, opazivši da dobri ljudi vide njegove suze, uzvrpoljio se na sjedalu, pocrvenio, kiselo se nasmiješio i izišao iz kazališta... U naše vrijeme nitko se nije stidio plemenitih suza i nije im se smijao... U naše vrijeme oni, koji su razumijevali muziku, nisu izlazili iz kazališta, već su slušali operu do kraja...

TRILECKI: *Ani Petrovnoj.* Umrijet će taj slatkorječivi od melankolije!

ANA PETROVNA: *Pssst...*

VOJNICEV: On je romantik.

GLAGOLJEV 1.: Možda... Pa što onda? Romantika – nije sasvim loša stvar. Vi ste prognali romantiku... Ali se bojim da ste zajedno s njom prognali i nešto drugo... Tako je to, dragi moj Sergeju Pavloviču. - Mi smo voljeli žene kao najplemenitiji vitezovi, vjerovali smo u ženu, klanjali joj se, zato što smo u njoj vidjeli uzvišeno biće... Prijateljstvo u naše vrijeme nije bilo tako naivno i tako labavo. Za prijatelja se kod nas između ostalog skakalo u vatru.

VOJNICEV: *zijevea.* Divna su to bila vremena!

TRILECKI: A u naše jezivo vrijeme tu su vatrogasci da skaču u vatru za prijateljima.

ANA PETROVNA: Glupo, Nikolaju.

4

ŠČERBUK, ANA PETROVNA, TRILECKI, IVAN IVANOVIČ, PLATONOV

Dolazi Ščerbuk.

ŠČERBUK: Mučenik sam ja, prijatelji moji, mučenik!

ANA PETROVNA: *Trileckom*. Igrat ćemo poslije!

TRILECKI: Kad gubim, ona sjedi kao prikovana, a čim počnem dobivati ...!!! Izvolite sjesti i nastaviti, u protivnom smatrat ću da ste izgubili.

ANA PETROVNA: *Vojnicevu*. Sergeju Pavloviču, molim vas igrajte vi umjesto mene... *Uzme Ščerbuka ispod ruke*. Pavel Petrovič Ščerbuk! Naš prijatelj, susjed, kavalir, gost i kreditor. Što se dogodilo?

ŠČERBUK: Teško mi je, prijatelji moji! Bolje je u grobu ležati nego živjeti sa ženom – vješticom! Opet je bilo svađe! Zamalo me prije nedjelju dana nije ubila sa svojim đavolom riđim Don Juanom. Spavam ja na dvorištu pod jabukom, u snove se uljuljavam, u slike prošlosti tužno zavirujem... *Uzdiše*. Kad najednom... Kad me najednom netko kresnu po glavi! Bože! Pomislio sam, došao je sudnji čas! Zemljotres, mahnitanje stihije, potop, ognjena kiša... Otvorim oči, a preda mnom riđi... Dohvatio me pod bok, pa me izdevetao iz sve snage, a onda me tresnuo o zemlju! Priskočila ona, guja... Prihvatila me za ovu moju jadnu bradu *hvata se za bradu*, i tu ti spasa više nema! *Lupa se po čeli*. Zamalo me nisu ubili... Mislio sam, da ću dušu ispustiti...

ANA PETROVNA: Vi preuveličavate, Pavle Petroviču...

ŠČERBUK: Stara je, najstarija na svijetu, nema na njoj ni kože ni mesa, a ona bi... ljubavi! Ah, ti, vještice! A riđem to dobro dođe. Treba njemu mojih novaca, nije njemu do ljubavi...

IVAN IVANOVIČ: *Probudi se*. Da sam služio još samo pet godina, postao bih general! A što ti misliš, da ne bih postao general? Eh... *Glasno se smije*. Ovakav karakter, pa da ne bude general? S mojim obrazovanjem? Ne razumiješ ti ništa ako to ne razumiješ... Ti, dakle, ne razumiješ... Bio bih general!

PLATONOV: A ti si već gucnuo, pukovniče!

IVAN IVANOVIČ: Razumije se... Sabs duote²...

² Bez sumnje (franc.)

PLATONOV: Zato si se tako raskokodakao.

IVAN IVANOVIĆ: Došao sam ja ovamo, brajko moj, već u osam sati... Svi su još spavali... Došao ja ovamo i nogama pokucao... Gledam, izlazi ona... smije se... Božicu madeire smo ispili. Dijana je popila tri čašice, a je ostalo

ANA PETROVNA: I o tome se onda mora pričati!

5

TRILECKI, ANA PETROVNA

TRILECKI: Gladan sam.

ANA PETROVNA: Vi ste vječno gladni, makar jeli svaki čas... Ozbiljno, Nikolaju Ivaniču, kad ćete već jednom biti siti? Jedete, jedete, jedete... ! Strašno! Tako malen čovjek, a tako velik želudac!

TRILECKI: Pa da! Čudno!

ANA PETROVNA: Zaletio se u moju sobu i ne trepnuvši okom pojeo pola piroga! A znate li da to nije moj pirog?

TRILECKI: Kod vas bi se ukiselio, da ga ja nisam pojeo. *Pjeva.* Htio bih vam pričati, pričati...

ANA PETROVNA: Šutite...

TRILECKI: Okus zauzima u prirodi isto takvo mjesto kao i sluh i vid, to jest spada među pet glavnih osjetila, a sve zajedno pripada, dušice moja, oblasti psihologije.

ANA PETROVNA: Zar biste opazili, da se ja ne smijem kad vi zadirkujete?

6

BUGROV, PETRIN, ŠČERBUK, TRILECKI

Bugrov i Petrin pojave se iz dubine parka.

PETRIN: ... da, da... od mladog drveta možeš napraviti sve: i kućicu, i lađicu, i sve... a staro je široko, visoko, ne valja ni za što...

BUGROV.: Vrućina! Vrućina, vrućina ...Uh! Nepodnošljivo, kako grije! Znači, sprema se kiša ...

PETRIN: Vruće, kao u kupalištu na najvišoj polici.

ŠČERBUK: Temperament od nekih trideset i pet stupnjeva ...

TRILECKI: *uzme violinu i prelazi po njoj gudalom.*

7

ANA PETROVNA, PLATONOV, TRILECKI

PLATONOV: *Ani Petrovnoj.* Čini mi se kao da se nismo vidjeli sto godina. Sam đavo zna kako se to dugo ta zima vuče! A evo i mog naslonjača? Sjećaš li se, Saša? Prije šest mjeseci sjedio sam tu dan i noć istiskujući iz generalice uzrok svih uzroka i gubeći tvoje sjajne grivenjake...

ANA PETROVNA: *priđe Platonovu.* Poslije idemo u šetnju... Ne smijete otići! Ja sam danas nekako osobito raspoložena... A ti imaš novu kravatu? - Pardon, rekla sam vam »ti«... Bogami, Michel, nehotice!

PLATONOV: Nikakvu kravatu nema, prijateljice...

ANA PETROVNA: A ja, istina...Jesmo li nas dvoje prijatelji, Platonove?

PLATONOV: Po svoj prilici... Svakako, prijatelji smo... Što se drugo može nazivati prijateljstvom?

ANA PETROVNA: U svakom slučaju prijatelji? Je li?

PLATONOV: Mislim, da smo veliki prijatelji... Ja sam se na vas neobično navikao i odan sam vam... Trebalo bi mnogo vremena da se odučim od vas...

ANA PETROVNA: Veliki prijatelji?

PLATONOV: Čemu ta pitanja? Okanite ih se, mila! Prijatelji... Prijatelji... Kao usidjelica...

ANA PETROVNA: Dobro... Mi smo prijatelji, a znate li, da od prijateljstva između muškarca i žene ima samo jedan korak do ljubavi, milostivi gospodine? *Smije se.*

PLATONOV: Naravno. *Smije se.* A zašto vi to spominjete? Ali nas dvoje ne ćemo dotjerati do bezumlja, ma kako daleko išli.

ANA PETROVNA: A zašto i ne bismo dotjerali? Zar nismo ljudi?

PLATONOV: Hajde, zaplešimo ...

ANA PETROVNA: Vi ne znate plesati!

PLATONOV: Zaboravimo ovaj razgovor, Ano Petrovna! Hajde, ponašajmo se tako, kao da nikad nije do njega ni došlo! Hajdemo plesati, Ano Petrovna!

ANA PETROVNA: *Trileckomu.* Ah! Ne pilite, Nikolaju Ivaniču! Ostavite violinu! - Uh, što je dosadan! Što je dosadan Nametljiv je dozlaboga! Strašno!

TRILECKI: *objesi violinu.* Lijepo glazbalo.

8

TRILECKI, BUGROV, PETRIN, ŠČERBUK

TRILECKI: ... od čega je to tako vruće. Timofeju Gordejiču?

BUGROV: Po mome, vrućina je zato što bismo se svi mi raspukli od smijeha kad bi u lipnju mjesecu bilo hladno. *Smijeh.*

TRILECKI: No daj, Timofeju Gordejiču! Što je to tebi? Posudi kad molim!

BUGROV: Ne započinji opet! Ne mogu, bogami!

TRILECKI: Možeš, Timofeju Gordejiču! Ti sve možeš! Ti možeš sav svemir kupiti i isplatiti, samo ako hoćeš. Molim te samo da mi posudiš! Ta neću ti nikada vratiti!

BUGROV: Eto, vidite!? Sami ste rekli ...

TRILECKI: Daj, veliki čovječe. Ne daš? Daj, kažem ti! Molim te! Zar je moguće da si tako bezosjećajan? Gdje ti je srce?

BUGROV: *uzdiše*. Eh, heh, heh, Nikolaju Ivaniču! Kad se radi o tome da izliječite, onda ne izliječite, a novce izvlačite...

TRILECKI: Pravo si rekao! *Uzdiše*. Imaš pravo.

PETRIN *čita naglas novine*.

ŠČERBUK: On je meni križa liječio... Ne smiješ jesti ovo, ne smiješ jesti ono, na podu ne smiješ spavati... I nije me izliječio. A pitam ja njega: »Zašto si novce uzeo, a nisi izliječio?« A on kaže: »Nešto moram, kaže, ili liječiti, ili novce pobirati«. Silan dečko, a? *Petrinu*. Gerasja! Kako se boga ne bojiš! Mi razgovaramo, a ti čitaš naglas! Budi malo pristojniji!

BUGROV: *izvadi novčanik, otvara ga*. Posljednji put, Nikolaju Ivaniču! *Broji*. Jedan... šest... dvanaest.

TRILECKI: *gleda u novčanik*. Gospode! A još govore da Rusi nemaju novaca! Gdje si ih toliko nakupio?

BUGROV: Pedeset... *Daje mu novac*. Posljednji put.

TRILECKI: A kakva je ovo novčanica? Daj i nju. Vidiš kako me mило gleda! *Uzme novac*. Daj mi i nju!

BUGROV: *daje još*. Eto vam! Gramzljivi ste, Nikolaju Ivaniču!

TRILECKI: I sve rubljice, sve rubljice... Da nisu krivotvorene?

BUGROV: Vratite mi ih ako su krivotvorene!

TRILECKI: Vratio bih ti, kad bi ti bili potrebni... Merci, Timofeju Gordejiču! Želim ti da se još udebljaš i da medalju dobiješ.

BUGROV: Evo što, Nikolaju Ivaniču... *Odlazi prema sjenici.*

9

TRILECKI, JAKOV, VASILIJ, ANA PETROVNA, PLATONOV, PETRIN

TRILECKI: *razgledava novac.* Zaudaraju na seljaka. Ogulio ih nitkov! Kuda da ih stavim? *Vasiliju i Jakovu.* Vasilije, pozovi ovamo Jakova! Jakove, pozovi Vasilija! Trčite ovamo! Brzo!

JAKOV i VASILIJ: *prilaze Trileckom.*

TRILECKI: *Daje Jakovu rublju.* Evo ti rublja! *Vasiliju.* Evo ti rublja. Dajem vam zato, što imate duge nosove.

JAKOV i VASILIJ: *klanjaju se.* Mnogo hvala, Nikolaju Ivaniču.

TRILECKI: *Daje im još po rublju.* Evo vam još jedna! To je zato što se ti zoveš Jakov, a on Vasilije, a ne obratno. Poklonite se! *Jakov i Vasilije se klanjaju.* A evo vam još po rublja zato što se ja zovem Nikolaj Ivanič, a ne Ivan Nikolajevič! *Daje im još.* Poklonite se! Tako! Pazite, da ih ne propijete! Propisat ću vam gorki lijek! Marš! Dosta je!

JAKOV i VASILIJ: *odu.*

ANA PETROVNA: Trilecki, dajte i meni rublju!

TRILECKI: Ne rublja, vama pet rublji, generalmajorska udovo!

PLATONOV: Jesi li bio danas kod svojih bolesnika?

TRILECKI: O tom – potom... ili, znaš li što Michel... Jednom zauvijek. Ne dirajte me! Dosadio si mi svojim poukama. Budi Čovjek! Shvati jednom da sam ja zid, a ti bob! Ili, ako te baš tako svrbi, ako hoćeš češati jezik, onda mi sve to izloži pismeno. Naučit ću napamet! Ili – uostalom, čitaj mi pouke uvijek u određeno vrijeme. Možeš predvečer...

Između četiri i pet poslije podne, na primjer... hoćeš li? Čak, štoviše, ja ću ti platiti rublju na sat!

PETRIN: Ano Petrovna, mogu li vam nešto predložiti? Ne biste li mi dali nešto novca?

ANA PETROVNA: Koliko vam treba? Rublja?

PETRIN: Oslobodite me mjenica. Dosadilo mi je gledati ih... To je samo obmana, samo maglovita maštanja. Oni kažu: ti vladaš! A ustvari ispada da ti uopće ne vladaš!

ANA PETROVNA: Vi neprestano govorite o onih šesnaest tisuća? Kako se ne stidite? Zar vas ništa ne boli kad moljakate taj dug? Ja novaca nemam i za takve kao vi ih ne ću ni imati!

PETRIN: Kako? *Uzdiše.* Gorda i ohola, gospodarice! Gordost je grijeh... Sviđa li vam se Porfiša?

ANA PETROVNA: Što se vas to tiče? Što ja imam s vama?!

10

PETRIN, GLAGOLJEV 1

PETRIN: *Glagoljevu 1.* Hoćeš li?

GLAGOLJEV 1.: Ja se ne protivim.. Već sam ti rekao! Hoće li ona htjeti?

PETRIN: Hoće! Bog me ubio ako ne će!

GLAGOLJEV 1.: Tko zna. Ne smije se unaprijed vjerovati... Tuđa duša je nepoznanica. A zašto ti toliko brbljaš?

PETRIN: Kako brbljam, dragi moj? Pa ti si dobar čovjek, ona je tako divna... hoćeš li da razgovaram s njom?

GLAGOLJEV 1.: Razgovarat ću ja sam. Ti šuti dok... ako je moguće molim te, ne brbljaj? Ja sam i sam u stanju da se oženim.

PLATONOV, ANA PETROVNA

PLATONOV: *Poljubi joj ruku.* Svi su oni, draga naša generalice, zaslužili da ih se izbací iz vaše kuće...

ANA PETROVNA: S kakvim bih ih zadovoljstvom ja sama, nepodnošljivi Mihajlo Vasiljiču, protjerala... Ta svi su oni naši dobrotvori, vjeronici... Pogledaj ih poprijeko – i sutra te više nema na ovom imanju. Ali i bez toga nas sutra možda više neće biti ovdje... Rano sutra održat će se dražba. Smijem se, iako hoću plakati...

PLATONOV: Nije li zapravo vrijeme?

ANA PETROVNA: *Smije se.* A možda bude moguće sve spasiti malenom trgovačkom kombinacijom... Naše će imanje kupiti Glagoljev. Porfirije Semjonič će nas osloboditi banke i mi ćemo njemu, a ne banci, platiti postotke. To je njegov izum.

PLATONOV : Ne razumijem. U čemu je tu prednost? Dariva li to on, što li? Ne razumijem to darivanje, i je li vam ono uopće... potrebno.

ANA PETROVNA: Ne... Zapravo ni ja to baš dokraja ne razumijem. Znam samo to, da će imanje poslije prodaje ostati naše i da ćemo ga otplaćivati Glagoljevu. U svakom slučaju, imati posla sa bankom nije tako ugodno kao s njim. Oh, dozlogrdila mi je ta banka!

GLAGOLJEV 1, ANA PETROVNA

GLAGOLJEV 1.: Dosadno. Ovi ljudi govore o onome, što sam već prije godinu dana čuo; misle o onome o čemu sam ja u djetinjstvu razmišljao... Sve je staro, nema ništa novog... Ja se osjećam ovdje suvišnim... - Ano Petrovna! Moram porazgovarati s vama o koječemu... Htio bih saznati odgovor na moje... pismo...

ANA PETROVNA: Hm... A što vi mislite o meni, Porfiriju Semjoniču?

GLAGOLJEV 1.: Ja se, naime odričem... prava muža... Meni nije do prava! Meni treba prijatelj, pametna domaćica... Ja imam raj, ali u njemu nema... anđela.

ANA PETROVNA: Što ću ja u raju raditi, ja sam – čovjek, a ne anđeo! Što će biti ako propadnem u raju?

GLAGOLJEV 1.: Dobar čovjek nađe svugdje posla – i na zemlji, i na nebu...

ANA PETROVNA: Oprostite, Porfirije Semjoniču, ali meni se vaš prijedlog čini jako čudnim... Zašto biste se vi ženili? Što će vama prijatelj u suknji? Ne. Ne govorite više ni riječi o tome... Nemojte shvatiti ozbiljno moje odbijanje... Sujeta, prijatelju moj! Kad bismo mi vladali svim tim, što volimo, onda ne bi bilo dovoljno mjesta... za snove *Glasno se smije*. Eto vam filozofija!

13

PLATONOV, VOJNICEV, ANA PETROVNA, SOFJA JEGOROVNA, GREKOVA,
SAŠA, ŠČERBUK, IVAN IVANOVIČ, TRILECKI

PLATONOV: *Vojnicevu*. Promatram vašu suprugu i uživam u njoj... Divna gospođa!

VOJNICEV *smije se*.

PLATONOV: Oprosti što te pitam. Jesi li ti sretan?

VOJNICEV: Da... priznajem... sretan sam. Ne toliko sretan, nego sa stajališta... ne može se reći, da sam potpuno... Nego, općenito... vrlo sam sretan!

PLATONOV: Ja je već odavno poznajem, Sergeju Pavloviču!

ANA PETROVNA: Divan je Platonov! On nikamo ne ide, ali sve zna.

PLATONOV: Ja ju poznajem kao svojih pet prsta. Kako je tek bila lijepa! Šteta što je niste tada poznavali! Kako lijepa!

VOJNICEV: *Smijući se*. Sada kada je moja žena, još je ljepša...

SOFJA JEGOROVNA: *Grekovoj i Saši.* Prevruće je... Nastavit ćemo kasnije uvečer, kada malo zahladi...

GREKOVA: *Kašlje.* Nesnosno je vruće.

ŠČERBUK: *Klanja se.* Dopustite da vam poljubim ručicu!

SAŠA: *tucka Ivana Ivanoviča po ramenu.* Tata! Tata, ne spavaj ovdje! Sramota je!

IVAN IVANOVIČ : Je li unučić zdrav ? Reci mu, Sašurka, da brže raste. Povest ću ga u lov. Pripravio sam za njega malu dvocijevku. Lovca ću od njega napraviti da imam kome poslije smrti ostaviti svoje lovačke drangulije ... *opet zaspi.*

SOFJA JEGOROVNA: *Vojnicevu, smije se.* Ogovarate me? *Platonovu.* Kako ste se vi promijenili! Kada mi je moj muž, Sergej Pavlovič, rekao da vas poznaje i da ćete biti ovdje, zamalo nisam mogla povjerovati...

PLATONOV: I meni se čini nevjerojatno da sam ovdje. Ali, tako je. Kako ste, Sofjo Jegorovna? Recite mi iskreno, u ime naše zajedničke prošlosti, što vas je ponukalo da se udate za tog čovjeka? Što vas je nagnalo na tu udaju?

VOJNICEV *smije se.* Što sam mu ja učinio?

SOFJA JEGOROVNA: On je divan čovjek...

PLATONOV: Ne govorite ono u što ne vjerujete! Zašto se niste vjenčali s nekim tko neće svakoga trenutka potonuti u dugove i besposlicu?

VOJNICKI: *smije se.* Zapravo ni ja to baš dokraja ne razumijem.

SOFJA JEGOROVNA: On je moj muž. I ja vas molim da...

VOJNICKI: *smije se.* Ne može se mirno živjeti s tim pravednicima i poštenjačinama... U sve se miješaju, svugdje se nađu, za sve se brinu...

PLATONOV: *Vojnicevu.* Jeste li našli namještenje?

VOJNICEV: Nude mi mjesto u nižoj gimnaziji, ali ne znam kamo ću. Ne bih htio ići u nižu gimnaziju! Plaća je malena, a i inače...

PLATONOV: Hoćete li prihvatiti?

VOJNICEV: Još ne znam ništa sigurno. Po svoj prilici, ne...

PLATONOV: Hm... Dakle, plandovat ćemo. Prošle su tri godine otkako ste završili sveučilište?

VOJNICEV: Da.

PLATONOV: A tako... *Uzdiše.* Trebalo bi vas tući! Proćerdati tri najbolje godine! Je li?

VOJNICEV: Nije li bolje da prekinemo ovaj razgovor?

PLATONOV: Zašto? Prisutni nas pažljivo slušaju, a ni mi jedan drugome nismo dosadili... Hajde da popričamo u tom duhu... - Provoditi cijele godine u neradu, gledati žuljeve tuđih ruku, veseliti se tuđim stradanjima, a u isto vrijeme svima gledati ravno u oči – to je razvratno!

SOFJA JEGOROVNA: A vi, Mihajlo Vasiljič? Što sada radite?

PLATONOV: Ja sam učitelj, Sofja Jegorovna.

SOFJA JEGOROVNA: Vi?! Nevjerojatno! Zašto niste... Zašto niste nešto više?

PLATONOV: Mislite drugi Byron, Kristofor Kolumbo ili budući ministar nekakvih specijalnih poslova?

SOFJA JEGOROVNA: Pa jeste li barem završili sveučilište?

PLATONOV: Ne, napustio sam ga.

SOFJA JEGOROVNA: Hm. Ali unatoč tome vjerojatno imate neke.. snove?

PLATONOV: Oprostite... Ne razumijem vaše pitanje. – Snove?

SOFJA JEGOROVNA: Snove, ciljeve... - Iako niste završili sveučilište i iako ste samo učitelj, još uvijek možete raditi za... kako da se izrazim... opće dobro, boriti se za prava zapostavljenih? Kao... aktivist? Za prava istospolno usmjerenih, na primjer?

PLATONOV: Zašto? Pa ja nisam istospolno usmjeren. - Sofjo Jegorovna, ali što se to s vama dogodilo? Što vas je učinilo tako sklonom fraziranja?

VOJNICEV: Hajde da popijemo u Sofjino zdravlje. Dakle?...

TRILECKI: Hajdemo, popijmo nešto, trebalo bi, gospodo, u čast dolaska gospode... eh, braćo... *grli ih obojicu*. Popijmo! Eh što ti je naš ljudski život!

VOJNICEV: Hajdemo, popijmo za naše »ti«! Nikolaju Ivaniču! Hajdemo brate! *Uzme Trileckog pod ruku*. Pijmo za naše dobre odnose, prijatelju! Neka me sudbina upropasti. Neka odu dovraga sve one trgovačke kombinacije! Samo neka su živi i zdravi ljudi koje ja volim, vi, pa moja Sonja, i moja maćeha Ana Petrovna! U vama je moj život!

GLAGOLJEV 1.: Sergeju Pavloviču! Sofja Jegorovna dala mi je riječ da ćete u četvrtak svi doći k nama.

VOJNICEV: Održat ćemo riječ. Dovest ćemo se k vama s cijelim društvom...

14

PLATONOV, GREKOVA, GLAGOLJEV 1, ANA PETROVNA, IVAN IVANOVIČ,
SAŠA, SOFJA JEGOROVNA, VOJNICEV

PLATONOV: *Grekovoj*. A vi, Marja Jefimovna? Bavite li se još kemijom? Kako vaš stjenični eter, Marja Jefimovna? - Zašto crvenite?

GREKOVA: Kakav eter?

PLATONOV: Čuo sam da od stjenica dobivate eter... Želite obogatiti nauku... Lijepo!...

GREKOVA: Vi se uvijek šalite...

PLATONOV: *Trileckom*. Svidja mi se sa svojim šiljastim nosićem! Iz nje bi mogao postati zgodan učenjak... Da li vi... oprostite za nezgodno pitanje. Da li vi s njom »samo tako« ili ozbiljno?

TRILECKI: Kako??

PLATONOV: Otvoreno, Nikolaju Ivaniču. Ne pitam vas zbog spleta, prijateljski... Što je Grekova vama, i što ste vi njoj? Recite, molim vas, iskreno i bez šale... Dakle? Pitam vas prijateljski...

TRILECKI: Što sam ja njoj, i što je ona meni? To se još ne zna ...

PLATONOV: Dakle, ljubav? *Grekovoj*. Kako ste rumeni! Mora da vam je vruće! - *Zagrli je oko struka*. Još ćete me i ispljuskati.

GLAGOLJEV 1.: Surovo je to, Mihajlo Vasiljiču!

ANA PETROVNA: Nije lijepo od vas, Mihajlo Vasiljiču, nije lijepo.

GLAGOVljeV 1: Ispričati se morate, Mihajlo Vasiljiču!

SASA: Ispričaj se, inače ću otići!... Ispričaj se! Ispričaj se, kada ti kažem!

IVAN IVANOVIČ: *Probudi se*. Šuti, molim te! Ista si kao mater! Zu-zu-zu... Gospode bože! Događalo se, da dan i noć, dan i noć samo zvrnda... Ovo ne valja ovako, ono ne valja onako. Samo zu-zu-zu... O čemu sam ja ono? Da! Sva si na pokojnu mater, mala moja! Sva... sva. I očice, i kosica... i koračala je isto tako, kao guščica... *Ljubi je*. Anđele moj! Sva si na pokojnicu... Silno sam volio pokojnicu ... *opet zaspi*

ANA PETROVNA: Ispričajte se, Mihajlo Vasiljiču, ili više nećemo biti prijatelji!

PLATONOV: *Približava se Grekovoj*. Marjo Jefimovna!

GREKOVA: Što želite?

PLATONOV: Javno vas molim da mi oprostite... Zbog svoga ponašanja crvenim do dna duše... *Hvata ju za ruku*. Ako mi oprostite, ispričat ću vam, da se otkupim, priču³. Lijepu

³ *Piano*, Trevor Griffiths, Faber and Faber, London 1990

priču. Danas sam se nakon jako, jako dugog vremena sjetio te priče. Vrlo je kratka, ali lijepa. O studentu koji je ljubio djevojku i djevojci koja je ljubila studenta.

SOFJA JEGOROVNA: Započinjete prošlogodišnju priču ...

SAŠA: Mišo... kakva je to priča, ne znam tu priču...?

VOJNICEV: Platonove, zašto nam kvarite dan?

GREKOVA: Ne! Rado bih ju čula? Ako je lijepa, oprostit ću vam!

PLATONOV: Djevojka je imala baršunaste oči, dugu svijetlu kosu, iskren pogled, hrabro i pravedno srce...

SOFJA JEGOROVNA: Patetično. Patetično.

PLATONOV: Koža joj je mirisala kao svjež proljetni lahor...

SOFJA JEGOROVNA: Svaka riječ – komad šećera.

PLATONOV: Sjeli bi uz rijeku, mladi student joj je glasno čitao stihove i djevojka ga je zaneseno slušala. Sanjarili su o... višim ciljevima. Kada se na rijeku spustila večer i posvuda uokolo zasvijetlile sićušne krijesnice, poljubili su se u usta i prisegnuli si vječnu ljubav. Život im se učinio nalik beskonačnoj svetkovini ljubavi. I bili su sretni. – Ali jednoga dana... svaka dobra priča ima taj zaplet. I onda jednoga dana... jednoga dana mu je djevojka rekla da za nekoliko dana mora u St. Petersburg. «Čekat ćeš me?, molila ga je i s iskrenom mu ljubavlju zagledala u oči. «Naravno», rekao je student, «čekat ću te do kraja vremena bude li trebalo.» - «Samo nekoliko dana», rekla je djevojka, snažno ga zagrlila, zatim ušla u ponoćni vlak i odvezla se u daljine... Student joj je dugo, dugo mahao na oproštaj a po obrazima su mu tekle gorke suze. – Prolazili su dani, tjedni, mjeseci... Djevojka se nije vraćala. Student je sjedio na željezničkoj postaji, pio votku i stario... *Grekovoj*. Pomirimo se... Zašto da se durimo... Hoćemo li sklopiti mir? *Poljubi joj ruku*.

SOFJA JEGOROVNA: *Pokrije si maramicom lice i otrči u kuću.*

GREKOVA: Opraštam vam. Ali što je bilo kasnije? Što se dogodilo d djevojkom, sa studentom...?

PLATONOV: Ništa neobično. Odrasli su, postala je zrela i odgovorna, vjenčali su se – doduše ne jedno s drugim, ali kakva je razlika..? - Ja sam se ispričao.

15

VASILIJJE, OSIP, PLATONOV, ANA PETROVNA, BUGROV, SAŠA, TRILECKI,
GLAGOLJEV 2, GLAGOLJEV 1, JAKOV, VOJNICEV, IVAN IVANOVICH

Dojuri Vasilije i za njim Osip

OSIP: *Uđe.* Hm... Čast mi je i zadovoljstvo da pozdravim dolazak vašeg prevashodstva...

Pauza. Želim vam sve ono, što i vi od boga želite. *Smijeh.* Čestitam, Sergeju Pavloviču! Želim vam... svašta, svašta! Čast mi je... Mnogo sreće i ljubavi. ...

PLATONOV: Tko je to došao? Đavolov kum! Najstrašniji među ljudima! Najgori smrtnik. Davno te već nisam vidio, ubojico, broj šest stotina šezdeset i šest! Što ćeš ti ovdje, slobodni strijelče?

ANA PETROVNA: Baš smo te trebali! Zašto si došao?

OSIP: Da pozdravim. *Klanja se.* Sergeju Pavloviču! Sretan vam brak! Neka bog da, da sve... što se tiče porodice ispadne najbolje... od svega! Neka bog dade!

ANA PETROVNA: Reći ćeš u kuhinji da ti daju ručak... Gle, kakve zvjerske oči ima. Jesi li mnogo naše šume pokrao za zimu?

OSIP: *smije se.* Dva, tri drvca... *Smijeh.*

ANA PETROVNA: *smije se.* Grdno lažeš! Ima on i lančić. Zamislite, molim vas! A je li to zlatni lančić?

OSIP: Dopustite mi da poljubim vašu ručicu!

ANA PETROVNA: *ispruži ruku prema njegovim usnicama.* Na, ljubi...

OSIP: *ljubi ruku*. Mnogo sam vam zahvalan, vaše prevashodstvo, za sućut! *Klanja se*.

PLATONOV: A zašto nisi na robiji?

OSIP: U zakonu je pisano da ideš u Sibir samo kad ti dokažu okolnosti ili kad te uhvate na mjestu prekršaja... Uzmimo, svakome je poznato da sam ja, uzmimo, lopov i razbojnik, *smije se*, ali svatko to ne može dokazati... Hm... kukavan je narod sada, glup, to jest nema pameti... Svega se boji... Pa i dokazivati se boji... Mogao bi poslati u Sibir, da razumije zakon... Sve mu je strašno... Jednom riječi, narod je danas magarac... Sve treba iz prikrajka, u grupi... Pakostan narod, jadan... I vrijeđati takav narod nije šteta...

PLATONOV: Kako on samo ozbiljno umuje, podlac! Svojom pameću je došao do toga, životinja odvratna! Slava velikom Osipu! I on, onda na osnovu teorije...

OSIP: Ne mislim tako samo ja, Mihajlo Vasiljiču! Svi danas tako misle. Evo, na primjer, Timofej Gordejevič ...

PLATONOV: Da, ali on je također izvan zakona... Svatko zna, ali ne može svatko i da dokaže...

BUGROV: Mislim da mene možete ostaviti na miru...

SAŠA: Ušuti, ako boga znaš! *Tiho* Nije zgodno! Sramotiš se!

PLATONOV: Njemu se nema što ni tumačiti. On je kao i ti; razlika je samo u tome što se to njemu ne može kresnuti u lice, a tebi može. On čini dobra djela, priređuje ručkove, svi ga poštuju, svi pred njim skidaju kapu ...

BUGROV: Vi počinjete fantazirati, Mihajlo Vasiljiču! *Ustane i sjedne na drugu stolicu*.

ANA PETROVNA: Ne zaboravite, Platonove, da se domaćica ne osjeća ugodno, kad se gosti svađaju...

TRILECKI: Neka se svađaju! Bit će nam veseliije.

PLATONOV: Kad pogledaš oko sebe i počneš ozbiljno misliti, moraš pasti u nesvijest... A što je najgore, svi časno suzdržljivo šute, samo motre... Svi ga motre bojažljivim

pogledom, svi se klanjaju do zemlje tom pozlaćenom skorojeviću. Svi imaju obveza prema njemu preko glave! A poštenje je izletjelo kroz dimnjak!

ANA PETROVNA: Umirite se, Platonove!

PLATONOV: *pije vode. Dobro. Sjedne.*

OSIP: Marfa Petrovna ima papigicu, koja sve ljude i pse naziva budalama, a kad spazi Timofeja Gordejeviča, onda zakriješti: »Ah, ti, prokletniče!« *Glasno se smije. Zbogom! Ode.*

GLAGOLJEV 2.: Neizdrživo je vruće u Rusiji... U Rusiji je nekako i zrak ustajao! Nekako je pljesniv, zagušljiv! Ne podnosim Rusiju!... Neznanje, smrad, brrr... Jeza božja... Jeste li bili bar jednom u Parizu? Da, da, Pariz, gospodo! To je grad!

VOJNICEV: Francuski čovječe!

ANA PETROVNA: Kako vam je bilo u Parizu?

GLAGOLJEV 2.: Zahvaljujući njemu, vratio sam se samo s jednom četkicom za zube! Poslao sam mu iz Pariza 35 telegrama! Zašto ti meni nisi poslao novac, pitam ja tebe?

GLAGOLJEV 1.: Kirile, ne pravi skandale! Mislio sam da će šest tisuća biti dovoljno. Kod kuće ćemo o tome razgovarati.

JAKOV *uđe. Ani Petrovnoj.* Izvolite... sve je pripremljeno!

ANA PETROVNA: Je li? E, onda, gospodo, pođimo nazdraviti mladom paru! *Pozove goste u kuću.*

TRILECKI: Huraaa! *Uhvati jednom rukom Sašu za ruku, a drugom Glagoljeva 2. i otrči.*

SAŠA: Pusti me, bundžijo! Idem sama!

GLAGOLJEV 2.: Pustite me! Kakva je to svinjarija? Ja ne volim šale! *Istrgne se.*

Trilecki otrče.

ANA PETROVNA: *Uzme Glagoljeva 2. Hajdemo, Parižlijo. - Timofeju Gordejiču... molim! Ode s Glagoljevima 2.*

VOJNICEV: *gurka Ivana Ivaniča. Ivane Ivaniču! Ivane Ivaniču! Pođimo nazdraviti!*

IVAN IVANOVIČ: ... o čemu sam ja ono? - Da sam služio još samo pet godina, postao bih general! A što ti misliš, da ne bih postao general? Eh... *Glasno se smije.* Ovakav karakter, pa da ne bude general? S mojim obrazovanjem? Ne razumiješ ti ništa ako to ne razumiješ... Ti, dakle, ne razumiješ... Bio bih general! *skoči.* A? Tko?

VOJNICEV: Nitko... Pođimo nazdraviti!

IVAN IVANOVIČ: Sjajno, dušice! *Ode s Vojnicevim i Ščerbukom.* Po-lu-okret naaa-li-je-v...vvvo! Nego što, pa da... Idem, idem... *Idu.* Idemo, Saša. Ideš li? Daj da te ponesem!

SAŠA: Još nešto!

IVAN IVANOVIČ: Daj da te ponesem! Tvoju majku sam uvijek nosio... Nosim je, a ljuljam se... Najednom se s brda zakotrljam zajedno s njom... Samo se smiješila, golubica, nimalo se nije ljutila, daj da te ponesem ...

SAŠA: Ne lupetaj...

DRUGI ČIN

PRVA SLIKA

Park i kuća osvijetljeni, VASILJE I JAKOV u crnim frakovima, pijani, vješaju svjetiljke i pale lampione.

1

GLAGOLJEV 1. i GLAGOLJEV 2. *Izađu iz kuće.*

GLAGOLJEV 1.: Kažeš! Lažeš, pokvareni balavče! Ona se našalila s tobom, glupane!

GLAGOLJEV 2.: Ali... Kažem ti, zagrlio sam je... Što je tu čudno? Danas su sve žene takve! Poznajem ja njih! A ti si se još htio ženiti! *Glasno se smije.* Daj tisuću rubalja! Dat ću joj pred tobom tu tisuću! Ponudi joj dvije tisuće, i ona će biti tvoja!

GLAGOLJEV 1.: *izvadi iz džepa novčanik i baci ga na zemlju. Uzmi! hvata se za glavu.* Bože moj? Razvrat! Oprosti joj, bože! *Sjedne na klupu i sakrije lice rukama.*

GLAGOLJEV 2.: Hajdemo na rijeku ...

2

VOJNICEV, PETRIN, ŠČERBUK, BUGROV *Izađu iz kuće.*

VOJNICEV: Idemo! Ana Petrovna! Nikolaju Ivaniču! - Ovamo!

PETRIN: *Viče.* Idem!

ŠČERBUK: Ne galamite!

BUGROV: Pričekajte, ne palite bez mene!

3

ANA PETROVNA, GREKOVA i TRILECKI. *Izađu iz kuće.*

GREKOVA To je više od svih poniženja! *Plače.*

TRILECKI: *Viče.* Pričekajte! Sergeju, pričekaj, još se nisu svi sakupili.... - *Grekovoj.* Vjerujem, vjerujem, ali što ja tu mogu? Što ja mogu? Neću valjda poći s toljagom na njega, priznajte sami!

GREKOVA: Najprije me uvrijedi, onda se ispričava sa sladunjavim pričicama i kada mu oprostim, opet me uvrijedi! I vi? Vi – ništa!

ANA PETROVNA: A što vam je sad učinio?

GREKOVA: On me pred svima poljubio... i ... gurnuo me na stol... Nemojte misliti da će to samo tako proći! ... Pokazat ću ja njemu! *Trileckomu.* Trebali ste ići s toljagom, ako

niste imali drugih sredstava! Odlazite od mene. Ja, ja žena, ne bih šutjela kad bi vas tako duboko ponižavali u mom prisutnosti, tako besramno i tako nezasluženo!

TRILECKI: *Grekovoj*. Pa eto ja... budite razumni. Što sam ja kriv? Oprostite, molim vas! Oh, bože moj! Vrta mi se u glavi... Jao, jao, jao. *Maše rukom i ode na rijeku*.

ANA PETROVNA: Marjo Jefimovna... Ne zadržavam vas... I ja bih otišla da sam na vašem mjestu. *Ljubi je*. Na Trileckog se ne ljutite, draga moja... On se nije zauzeo za vas zato što je suviše mekan, a takvi se ljudi ne mogu zauzimati... - Ne plačite, draga moja. Velika većina žena stvorena je zato da trpi kojekakve gadarije od muškaraca...

GREKOVA: Ali ja ne... Ja ću njega... otpustiti! On neće biti ovdje učitelj! On nema pravo da bude ovdje učitelj! Odmah ću poći direktoru pučkih škola...

ANA PETROVNA: Smirite se... *Jakovu*. Jakove! Spremi ekipaž za Marju Jefimovnu!

4

SOFJA JEGOROVNA, KATJA, VOJNICEV, ANA PETROVNA

SOFJA JEGOROVNA, KATJA. *Izađu iz kuće*.

SOFJA JEGOROVNA: A što vi mislite, Katja?! Što da radim? Što da radim?!

KATJA: Ništa ne mislim, gospođo. Što ja mogu misliti? - Hajdemo gledati vatromet ...

SOFJA JEGOROVNA: Nedavno je bila svadba, a već sada... Ja sam već u stanju ne misliti više o mužu, zaboravljam njegovu prisutnost, ne svraćam pažnju na njegove riječi... Strašno! A sve je to on... Platonov!

KATJA: - U njih je gospođo, vatrena narav! Ja ih poznajem već dvije godine...

SOFJA JEGOROVNA: Nemam snage, da se usprotivim tom čovjeku!

KATJA: Ostavite to gospođo! Ta grijeh je! *Plače*.

SOFJA JEGOROVNA: Što da ostavim, Katja, što da ostavim?!

KATJA: Samo sramota biva. - Ne udara meni srce bez razloga!

VOJNICEV *pojave se iz dubine parka. Katja potrči prema rijeci...*

VOJNICEV: *dotrčavši.* Ah... tu si ... *Viče.* Jakove, odlazi na rijeku!

SOFJA JEGOROVNA: Hajdemo odavde, Sergeju!

VOJNICEV: Odavde?

SOFJA JEGOROVNA: Da.

VOJNICEV: Zašto?

SOFJA JEGOROVNA: Zato što hoću. Otiđimo.

VOJNICEV: Zato što ti hoćeš... A zašto?

SOFJA JEGOROVNA: Zato što ... treba otići. Obećao si da ne ćeš zapitkivati.

VOJNICEV: *Ljubi joj ruku.* Tebi je ovdje dosadno! To je i razumljivo! Shvaćam te! Vrag zna kakva je to sredina! Ti Petrini, Ščerbuki...

ANA PETROVNA: *na prozoru.* Sergeju! Sergeju! Pozovite Sergeja Pavloviča!

VOJNICEV: Što izvolite?

ANA PETROVNA: Hodi malo ovamo!

VOJNICEV: Evo me! *Sofji Jegorovnoj.* Otkuda se kod vas žena nakupi toliko tuge? - Sutra ćemo ići, ako se ne predomisliš. *Pođe i na vratima sretne Platonova.*

5

PLATONOV: *Viče.* Pričekajte, ne palite bez mene! Vi ste ovdje, Sofjo Jegorovna? Zašto ne idete gledati vatromet, svakoga će trenutka započeti... Hoćete li sa mnom na rijeku?

SOFJA JEGOROVNA: Ne hvala, ostat ću ovdje. Samo vi pođite.

PLATONOV: Izbjegavate smrtnike ili izbjegavate mene?

SOFJA JEGOROVNA: Ne, ne... nikoga ne izbjegavam...

PLATONOV: Ja u jednu sobu – vi u drugu, ja u park – vi iz parka. Jesam li neprijatan?

Ana Petrovna i Vojnicev dolaze iz kuće i trče prema rijeci.

ANA PETROVNA: *istrči iz kuće. Sofji.* Idite Sofi! Što ste se snuždili?

VOJNICEV: Dodi, Sofi ...!

SOFJA JEGOROVNA: *Kada opet ostanu sami, Platonovu.* Neki student je volio djevojku, djevojka je voljela studenta... Možda vi preuveličavate naše odnose dobrih poznanika!

PLATONOV: *smije se.* Eto, to su ti bombončići za naše sitno samoljublje...

GLAS VOJNICEVA: Počinjem! Ano Petrovna, pucajte! Tko se to ukrcao na čamac? Vi!
- A gdje su šibice?!

Pauza.

PLATONOV: *Tiho.* Oprostite zbog grubosti... Ali, ta ja sam vas volio! Ja sam vas volio više od svega na svijetu, i zato ste mi još i sada dragi. Ja sam toliko volio ovu kosu, ove ruke, ovo lice...

SOFJA JEGOROVNA: *ustane i sakrije lice rukama.* Pustite me! Idite! *Odlazi prema kući...*

PLATONOV: *ide za njom.* Bit ćemo prijatelji, Sofi! Bit ćemo prijatelji, mila moja...

Nestaju u kući...

GLAS VOJNICEVA: *viče.* Čuvaj se! Vatromet!!!

Očarani i oduševljeni glasovi svih koji prisustvuju vatrometu...

DRUGA SLIKA

Šuma. Čistina, Na početku čistine, s lijeve strane – škola. Po čistini koja se gubi u daljini vuku se željezničke tračnice, koje pored škole kreću udesno. Red telefonskih stupova. Noć je.

SAŠA, OSIP, TRILECKI zatim PLATONOV

SAŠA sjedi kod otvorenog prozora i OSIP s puškom preko leđa stoji ispred prozora.

OSIP: Kako se dogodilo? Vrlo jednostavno. Idem ja brežuljkom, nedaleko odavde, gledam, a ona stoji na brvnu: podvila suknju i pomoću lista pije vodu iz potoka. Zagrabi i popije, zagrabi i popije, a onda umoči glavu... Spustim se dolje, priđem bliže i gledam ju. Ona se i ne osvrće: budala misli, ti, mužik, misli, zašto da se u takvom slučaju osvrćem na tebe? »Gospodo, kažem joj, vaše prevashodstvo, htjedoste da hladne vodice srknete, je li?« »A što ćeš ti ovdje? Odlazi, otkuda si i došao!« - reče i ne pogledavši me... Ja se pokunjo... Obuzeo me stid, i uvrijedio se, što sam seljak po zanimanju... »Što me gledaš, glupane? Zar nisi nikad vidio ljude, a?« I pogleda me prodorno... »A, kaže svidjela sam ti se?« - »Jako, kažem, svidjela! Tako ste, vaše prevashodstvo, plemenita, osjećajna osoba, ljepotica... Ljepše od vas, kažem, nisam još nikada vidio... Naša seoska ljepotica Manjka, stražareva kći, kažem, prema vama je kobila, deva... Kako ste vi nježni! Kad bih vas poljubio, kažem, čini mi se da bih umro na licu mjesta!« Ona se smijala – »Pa što, kaže, ljubi ako hoćeš!« Mene već poslije tih riječi obuzela vatra. Prišao sam joj, tiho prihvatio za rame i poljubio iz sve snage evo ovdje, baš ovdje, u obraz i zatim u vratić...

SAŠA *smije se*. A što ona na to?

OSIP: »A sad, kaže, gubi se! Umivaj se, kaže, češće, i nokte obrezuj!« Ja sam otišao.

TRILECKI: *pođe prema školi*. Saša! Sestrice! Sašurka!

SAŠA: To si ti, Kolja? Što je to s tobom?

TRILECKI: Ne spavaš još? Pusti me, dušice, da prenoćim!

SAŠA: Molim te...

TRILECKI: Nego usput... tamo kod srušenog hrasta, rad rijekom – znaš? Brisao sam nos, bubice, i izgubio iz rupčića četrdeset rubalja... Kad ustaneš, dušice, sutra... Potraži ih i uzmi...

SAŠA: Ih, čim svane, naći će ih tesari!.. Što li si ti raspikuća, Kolja. Ah da, zamalo nisam zaboravila... Bila je trgovčeva žena i molila da dođeš k njima što prije... Muž joj je iznenada obolio... Dobio je neki udar u glavu... Pođi što prije...

TRILECKI: Neka bude bog s njim! Nije mi do toga... mene probada i u glavi i u trbuhu...

Uđe u školu.

SAŠA: *Daje Osipu zdjelu ščija.* Na, jedi! Sjedi negdje!

OSIP: Nisam veliki gospodin, stajat ću... Velika vam hvala na vašem prijateljstvu, Aleksandro Ivanovna! Kad tad ja ću vam se odužiti za vašu ljubaznost... *Jede.* I odonda kao da sam pomahnitao... Vjerujete li? Ne jedem, ne spavam... stalno mi je ona pred očima... Dešavalo se, zaklopim oči, a ona mi dođe pred oči... Tako se raznježim da bih se objesio! Zamalo se nisam utopio od žudnje, na generala sam htio pucati... A kad je obudovjela, počeo sam izvršavati kojekakve zapovijedi... Jarebice sam joj ubijao, prepelice lovio, sjenicu sam joj raznolikim bojama ukrasio... Jednom sam joj živog vuka donio... Ugađao sam joj na sve mile načine... Što god je zapovjedila, sve sam izvršavao... Da mi je zapovijedala da samog sebe uništim, uništio bih...

SAŠA: A kad sam se ja zaljubila u Mihajla Vasiljiča i kad još nisam znala, da on voli mene, puno sam tugovala. Nekoliko sam puta, grešnica, od boga smrt tražila...

OSIP: Eto vidite... Osjećaji!... *Pije iz tanjura. Daje joj posudu.* Hvala... *uzdiše.* Divna ste vi žena, Aleksandro Ivanovna! Zašto vi mene uvijek hranite? Dobra žena!

Domov se vraća. Platonov jako pijan.

PLATONOV: Zbogom, školo! Zbogom, dječice moja! Odlazi vaš nevaljali, ali dobri Mihajlo Vasiljič! Treba otići! Tražit ću od inspektora drugo mjesto... Otputovati! Otputovati odmah i ne pokazivati se ovdje sve do sudnjeg dana! Bježi odavde na sve četiri strane, u bodljikave rukavice siromaštva, rada! Bolje i gori život, nego ovakav, s ovakvim pustolovinama! - Da odem odavde? Ne! Ostat ću kraj nje, živjet ću ovdje, pijančevat ću... Nisam samo ja takav, svi su takvi! Svi! *Osipu, koji odlazi.* Što ti radiš ovdje? Vrebaš na moju ženu? Sutra ću ja biti već novi čovjek... Čudesno nov!

A jesam li se odavno prestao praviti važan? *Ustane.* Bio sam gladan, bilo mi je hladno, naskitao sam se, propadao, postao vjetropir, došao u ovu kuću... Dali su mi topli kut. Obukli me, mazili kao nikoga... Lijepo sam im platio! A ipak, bolestan sam...

OSIP: Vaša žena je jako dobroga srca. Ne biste ju našli pa da ju tražite deset godina sa svijećama i s istraživačima... A eto, ipak ste ju našli ... - Najljepše vam zahvaljujem! *Pozdravlja.* Zbogom, Aleksandro Ivanovna! Laku noć!

SAŠA: *zijeve.* Hajde s bogom!

Osip ode.

PLATONOV: Poludjet ću! Prokleta stvarnost! *Uzdiše.* Jadni Vojnicev!

SAŠA: Kasno su te pustili!

PLATONOV: Da, kasno... Je li putnički već prošao?

SAŠA: Nije još. Teretni je prošao prije jedan sat.

PLATONOV: Znači da još nisu dva sata. Jesi li ti davno stigla?

SAŠA: Bila sam već u deset sati kod kuće... Došla sam, a Koljka se derao iz sve snage... Otišla sam, a da se nisam ni oprostila, neka ne zamjere... Je li se plesalo poslije?

PLATONOV: I plesalo se, i jelo ... Trivijalno! Kakva duboka pokvarenost! - Bože moj, nema u meni ničega za što bi se čovjek mogao prihvatiti, nema ničega što bi se moglo poštovati i voljeti! Saša, ti mene ... voliš?

SAŠA: Kakvo je to pitanje? Kako da te ne volim?

PLATONOV: A ti, blago moje, jesi li našla u meni nešto što se može voljeti? - Imam dvadeset i sedam godina, u tridesetoj ću i ja biti takav – ne nadam se nikakvoj promjeni – a dalje je sve nemarnost i tupost, postupna ravnodušnost prema svemu što nije tjelesno, a zatim dolazi smrt... Upropašten život!

SAŠA: Kako te ne bih voljela kad si mi muž?

PLATONOV: Voliš me samo zato što sam ti muž? - Razvratni, glupi, pijani... Vječno pijani! - *Smije se.* Ah, ti, moja budalo božja! Zašto nisi muha? Među muhama ti bi sa svojom pameti bila najpametnija muha! *Poljubi je u čelo.*

SAŠA: *ne dopušta.* Bježi! *Ljutito.* Zašto si me oženio, ako sam tako glupa? Mogao si uzeti pametnu! Ja te nisam prisilila!

PLATONOV: *smije se.* A vi se znate i ljutiti? Ah, dovraga! Pa to je pravo otkriće, dušo moja. Ti se dakle znaš i ljutiti? Ne šališ se?

SAŠA: *ustane.* Hajde na spavanje! Pijanico! Hajde spavati!

2

PLATONOV i TRILECKI

PLATONOV: *Tjera Trileckog iz škole.* Van! Izvoli smjesta otići trgovcu! Marš!

TRILECKI: *proteže se.* Bolje da me sutra izudaraš batinom, nego što me sada budiš!

PLATONOV: Ti si gad, Nikola, gad! Razumiješ li?

TRILECKI: A što mogu? Takvoga me, valjda, bog stvorio?

PLATONOV: A što ako je trgovac već umro?

TRILECKI: Ako je umro, neka mu je carstvo nebesko, a ako još nastavlja borbu za održanje, onda uzalud sipaš strašne riječi... Ne idem k trgovcu! Spava mi se!

PLATONOV: Ideš, životinjo! Ideš! *Gura ga.* Ne ću te pustiti da spavaš! Pa, što je s tobom, zapravo? Što činiš od sebe? Zašto ništa ne radiš? Kakav si ti čovjek, reci mi, molim te?

TRILECKI: O toj ćemo zanimljivoj temi razgovarati kad mi se ne bude spavalo, a sad me pusti da spavam...

PLATONOV: *Plače.* Neće ispasti ništa iz nas, osim zemaljskih lišaja! Mi smo propao narod! Ne vrijedimo ni prebita groša! Nema čovjeka na kome bih mogao odmoriti oči! Sve je otrcano, prljavo, izmikano... Otiđi, Nikolaju! Odlazi!

TRILECKI: *slegne ramenima.* Plačeš? *Pauza.* Idem k trgovcu! Čuješ li? Idem!

PLATONOV: Kako hoćeš!

TRILECKI: Idem! Evo, idem...

PLATONOV: *lupa nogama.* Odlazi!

3

PLATONOV *sam, zatim* KATJA i JAKOV, SAŠA

PLATONOV: Kako je sve to glupo, kako je sve to gadno, ružno! *Pauza.* Treba otići! *U susret mu idu Katja i Jakov.*

KATJA: *Jakovu.* Pričekaj ovdje... Odmah ću ja... Samo da uzmem knjigu... Ne idi, gledaj! *Ide u susret Platonovu.*

PLATONOV: *opazivši Katju.* Što hoćeš?

KATJA: Gospođa vam šalje pismo!

PLATONOV: Kakva gospođa?

KATJA: *tiše.* Sofja Jegorovna...

PLATONOV: Što? Zar si poludjela? Umij se hladnom vodom! Hajde, gubi se odatle!

KATJA *gurne mu pismo u ruke.* Evo ga!

PLATONOV: *zgrabi pismo.* Pismo... pismo... Kakvo pismo! Zar ga nisi mogla donijeti sutra?

KATJA: Molili su da što prije...

PLATONOV: *pali šibicu.* Neka vas vrag nosi! *Čita.* »Čekam do četiri sada kod stupa. Pijani muž otišao u lov. Vječno Tvoja S.« Nečuveno! Bože moj! Nečuveno! *Katji.* Što gledaš?

KATJA: Kako ne bih gledala kad imam oči?

PLATONOV: Iskopaj si oči! Je li to pismo za mene?

KATJA: Za vas...

PLATONOV: Lažeš! Odlazi!

Ode s Jakovom.

PLATONOV: *Opet tiho čita pismo. Poslije stanke.* Evo... Doigrao si, dječake! Pokvario sam ženu, živo biće, samo tako, bez razloga, bez ikakve namjere... Juriš u sjenicu do stupa! Da razorim i obitelj! *Hvata se za glavu.* Hajde, razruši, zgazi, oskvрни...

SAŠA *na prozoru.* Mišo? Hajde u sobu!

PLATONOV: Hoću da budem malo na zraku. Glava će mi se raspuknuti. Spavaj, anđele moj!

SAŠA: Laku noć! *Zatvara prozor.*

Čuje se konjski topot.

4

PLATONOV, ANA PETROVNA *uđe u jahačkom kostimu, s korbačem u ruci.* Kasnije
SAŠA

PLATONOV: Sve, počevši od sobarice pa do gospođe, - sve – su noćne ptičice!

ANA PETROVNA: Divno, krasno vrijeme! Zvezdano nebo i mjesec! Žao mi je, što gospođe ne mogu spavati na dvorištu pod vedrim nebom. Kad sam bila djevojka, uvijek sam ljeti noćila u parku. - Zнала sam da još ne spavate... *Pruži mu ruku.* No, što je? Ruku!

PLATONOV: *pruži ruku.* Šećete iz dosade, najpoštovanija mjesečarko?

ANA PETROVNA: Šećem! *Smije se.* Kako velike, začuđene oči! Kako si ljepuškast na mjesecini! Divno! Zašto crvenite? Ta ne bojte se, prijatelju!..

PLATONOV: Vi se, vidim, počinjete baviti besmislicama...

ANA PETROVNA: Što će biti Michel? Treba nekako završiti? Priznaj sam da...

PLATONOV: Neću završiti, zato što ja ništa nisam ni započinjao!

ANA PETROVNA: Mlada sam, Platonove, čudno, kako sam mlada! Osjećam... kako huji u meni ta mladost! Prokleta mlada... Hladno je! *Stanka.* K tebi je došla žena, a ne zvijer... Sažgi me svu kao cigaretu, iscijedi, rastrgaj na komadiće... Budi muškarac! *Drma ga.*

PLATONOV: Kako bih te odbacio da nema tog neodgojenog tijela!

SAŠA: *na prozoru.* Mišo, Mišo! Gdje si?

PLATONOV: Proklete babe! - Ovdje sam, jadno moje zlato!

SAŠA: S kim si to? *Smije se.* Ana Petrovna! Dobra večer!

ANA PETROVNA: Dobra večer, Aleksandro Ivanovna!

SAŠA: Vi ste u jahačkom kostimu? Jašite, znači? Sjajno! Noć je tako divna! Mišo, ne znam što da započnem! Koljki nije dobro... Uđi, molim te!

ANA PETROVNA: *Platonovu.* Hajde... Pričekat ću..

SAŠA: Hajde, Mišo! *Nestane je.*

PLATONOV: Staviti ću je u krevet i doći...

ANA PETROVNA: Požuri...

PLATONOV: *Ode u školu.*

OSIP: *uđe. Klanja se i lupi kapom o zemlju i zaplače.* Svršeno je! Sve je svršeno, neka sve u zemlju propadne!

ANA PETROVNA: Osipe? Uhodiš? *Uhvati ga za podbradak.* Jesi li sve vidio?

OSIP: Sve.

ANA PETROVNA: A od čega si tako blijed? Je li? *Smije se.* Zaljubljen si u mene, Osipe? Jesi li zaljubljen?

OSIP: *Plače.* Da ste mi naredili da u vatru skočim, ja bih i u vatru skočio...

ANA PETROVNA: Ma je li, molim te! Ne zapovijedaš li, možda, da odem u manastir? Dosta, budalo... Kad on bude išao k meni, onda pucaj!...

OSIP: U njega?

ANA PETROVNA: Ne, u zrak... Platonova se kod mene ne smije dirati! Jesi li čuo? - Zbogom.

Osip sjedne na nasip, okrenut leđima prema školi.

6

OSIP, PETRIN i ŠČERBUK

Petrin i Ščerbuk pijani teturaju prema kući.

ŠČERBUK: Ja sam budala... Dobro, neka sam budala...

PETRIN: *Uzdahne.* Ti si pio šampanjac? A čije si pio? Moje si pio... I pio si moje, i jeo si moje... Na generalici je moja haljina, na Serjoški moje čarape... - Sve je moje. Sve sam im dao *Viče.* Vivat, Petrin, kandidat prava. Huraa! - Gdje je staza? Kamo smo zašli? Što je to? *Smije se.* Pa tu je, Pavočka, narodna prosvjeta! Tu budale uče da boga zaboravljaju i da ljude varaju! *Osipu.* Ne galami, Osipe ...!

ŠČERBUK: Hoću kući, Gerasime... Veoma mi se spava!

PETRIN ... od smrti pokojnog generala, neka mu je carstvo nebesko, ona nema ništa! Ništa! - Što ja sad mogu dobiti na mjenicu od toga? Ako protestiram, koliko bih dobio?

ŠČERBUK: Nihil.⁴ Neka idu svi dovraga!

PETRIN: A ako se uda za Glagoljeva, znat ću, koliko mogu dobiti... Odmah ću protestirati mjenicu, dat ću zabranu... Ispuni se, sanjo moja! Šesnaest tisuća, Pavočka!

ŠČERBUK: A meni tri tisuće... Moja mi stara zapovijeda da zaradim... Kako da zaradim? Ne znam ja zarađivati... Nisu to seljaci... To su prijatelji... Neka ide i neka zaradi sama...

PETRIN: Sve sam im dao, sve sam na njih potrošio, a što sam dobio? Pitam te, što sam dobio? Šipak i sramotu! Više ni kopješke! Čuješ li?

ŠČERBUK: Kako je put krivudav! Trebala bi ovdje biti cesta, da su uz nju telegrafski stupovi... da zvone zvončići.. Cin, cin. *Odlaze.*

7

OSIP, SAŠA

Osip potrči k prozoru i kuca.

OSIP: Mihajlo Vasiljiču! Mihajlo Vasiljiču!

SAŠA: Osip! Zašto se dereš? Jedva sam sspremila muža u krevet!!!

Čuje se šum vlaka, koji dolazi.

OSIP: Mihajlo Vasiljiču! Mihajlo Vasiljiču! Zovnite Mihajla Vasiljiča! Brzo!

SAŠA: Što se dogodilo? Rekla sam ti da spava!

OSIP: *više.* Sve je propalo, Aleksandra Ivanovna! Sve sam čuo i vidio! Oni su se grlili, ljubili...

SAŠA: Tko?!

OSIP: Ana Petrovna i Mihajlo Vasiljič!

⁴ Ništa (lat.)

SAŠA: Lažeš!

OSIP: Zaklat ću ga, Aleksandro Ivanovna! Ne uznemirujte se, Aleksandro Ivanovna... ne uznemirujte se... Zaklat ću ga... Ne brinite...

SAŠA: Bože moj... i zar je sve to istina?

Pojavljuje se svjetlo.

SAŠA: *izađe u noćnoj košulji raspuštenih kosa.* Prevario me.. *Plače.* Propala sam... Ubij me, bože, poslije toga... *Zvižduk.* Prevario me. Ubij me, majko božja! Osipe, vodi mene i Koljku kod moga oca... *Plače.* Kako nam je mogao to učiniti?... Razorio je obitelj, ubio nas je...

OSIP: Zaklat ću ga... Ne brinite...

Dolazi vlak.

TREĆI ČIN

Novi dan, pola devet ujutro. Soba u školi.

1

SOFJA JEGOROVNA i PLATONOV, MARKO

Platonov spava na divanu, kod prozora. Lice mu je pokriveno slamnatim šeširom.

SOFJA JEGOROVNA: *budi Platonova.* Platonove! Mihajlo Vasiljiču! *Gura ga.* Probudi se! Michel! Michel! Tebi govorim! Ustaj! Što je s tobom? Jesi li bolestan?

PLATONOV: Što ti je? *Diže se.* No?

SOFJA JEGOROVNA: Zašto nisi došao? Čekala sam od četiri pa do sada. Od četiri do pola devet!!

PLATONOV: Zaspao sam ... Zar ne vidiš da sam spavao? Što gnjaviš?

SOFJA JEGOROVNA: Pijan si?!

PLATONOV: Što hoćete?

SOFJA JEGOROVNA: Rekla sam mu!

PLATONOV: Što?

SOFJA JEGOROVNA: On već zna.

PLATONOV: *digne se*. On?!

SOFJA JEGOROVNA: Jutros sam se s njim objasnila!

PLATONOV: Što si mu rekla?!

SOFJA JEGOROVNA: Rekla sam mu da ja više... da ne mogu...

PLATONOV: Ti... si me imenovala?

SOFJA JEGOROVNA: Da... nego što?

PLATONOV: Da mu ti nisi rekla, on do smrti ne bi saznao za našu vezu!

SOFJA JEGOROVNA: Poštenjačino, što govoriš?

PLATONOV: Nesretan čovjek! - A znaš li što si učinila tim razgovorom? Rastala se s mužem zauvijek!

SOFJA JEGOROVNA: Da, zauvijek... Kako može drugačije?

PLATONOV: Zauvijek... A što će biti s tobom, kad se mi razidemo? A mi ćemo se uskoro razići!

SOFJA JEGOROVNA: Platonove, počinješ govoriti kao... podlac!

PLATONOV: *Maše rukom*. Uostalom... Sofja, radi što te volja!

SOFJA JEGOROVNA: Hajdemo odavde, Michel!

PLATONOV: Odavde? - Da, da, idemo... Samo što prije. Kamo hoćeš!...

SOFJA JEGOROVNA: Michel! Ja ću te uspraviti na noge! Odvest ću te onamo gdje nema ove prljavštine, ove prašine, ove lijenosti, ove prljave košulje... Napraviti ću od tebe čovjeka... Pružit ću ti sreću! Shvati... ... vjeruj, Michel ... dahnut ćemo novim dahom, našim će žilama poteći nova krv... Poživjet ćemo, Michel! *Naslani svoju glavu na njegovu prsa.* Vjeruj, Michel, ja ću prosvijetliti tvoj put! Ja imam snage da te iščupam iz ovoga blata i da krenemo u novi život i poživimo onako kako bismo mogli živjeti. Pođimo odmah... najprije mojoj mami, a onda... vidjet ćemo... Dođi u deset sati kod stupa i donesi svoju prtljagu... Hoćeš li doći? Zakuni se, da ćeš doći!

PLATONOV: Doći ću.

SOFJA JEGOROVNA: Časna riječ!

PLATONOV: Časna riječ... Kunem se... - U jedanaest ili u deset?

Uđe Marko.

SOFJA JEGOROVNA: U deset ... *smije se.* Dođi još prije... *Opazivši Marka.* Čekat ću... Doviđenja! ... *Otrči.*

2

PLATONOV i MARKO

PLATONOV: Molim lijepo! Koga trebate. *Digne se.*

MARKO: Vaše blagorođe. *Izvadi iz torbe ceduljicu.* Obavijest vašoj milosti...

PLATONOV: A... vrlo mi je drago. Kakva obavijest? Odakle dolaziš?

MARKO: Od mirovnoga suca...

PLATONOV: Hm.. od suca! Što ću mu ja? Daj ovamo! *Uzme ceduljicu.* Ne razumijem... *Čita.* »Kao optuženi za djelo uvrede kćeri državnog savjetnika Marje Jefimovne Grekove«. *Grohotom se smije.* Mudra je, bože moj, mudra! Čila djevojka! Već je odavno trebala tako postupiti!

MARKO: Izvolite potpisati!

PLATONOV: Može li se olovkom?

MARKO: Može... Da ste primili ovu obavijest. Ime, ime oca i prezime.

PLATONOV: *ustane.* Drži. Pet puta sam potpisao.

MARKO: Sretno ostajte!

PLATONOV: Prvi put u životu kažnjava me žena... Stani! ... Odmah... *Sjedne i piše na ceduljici.* »Tada sam ljubio, zato što... zato što sam bio uzbuđen i nisam znao što hoću, sad bih vas poljubio kao svetinju!« *Marku.* Oduzi joj ovo pismo i dobit ćeš tri rublje u srebru.

MARKO: Razumijem. Ostajte sretno!

PLATONOV: Zbogom, prijatelju! Uzdravlje!

MARKO: *Ode.*

3

PLATONOV i ANA PETROVNA

PLATONOV *sam.* *Legne na divan.* Treba se ustrijeliti, treba se ustrijeliti, treba se ustrijeliti ...Bože moj! *Ustane i polako ide u drugi kut sobe.* Ubit ću se... Časti mi! *Ide prema divanu. Hvata se za glavu.* Bože moj! Bože moj! Bože moj ...

ANA PETROVNA: *Na prozoru.* Može li se ući? Hej! Ima li koga? Ući ću! Čujete li?

Ana Petrovna uđe.

ANA PETROVNA: Što je s vama? Zašto nisi došao?

PLATONOV: Spavao sam ...

ANA PETROVNA: Gdje je Aleksandra Ivanovna?

PLATONOV: Ostavila me je. Razljutila se, uzela dijete i... ostavila me.

ANA PETROVNA: Kakav je to nered? - Ljutit će se Aleksandra Ivanovna kad se vrati! Potrebno je da se vrati... Vi joj nekako objasnite... Ja nisam strašna suparnica... Ja sam popustljiva... Nemam vas namjeru razdvojiti. - Pijete? Gdje vam je vino?

PLATONOV: *pokazuje ormar.*

ANA PETROVNA: *Otvara ormar, pije iz boce.* Dobro vino... Hajde, popijmo malo! U vaše zdravlje! ... *Pije.* Imate ukusa...

PLATONOV: *Pije.* Neka vam bog dade sreću!

ANA PETROVNA: Da popijemo još zbog tuge?

PLATONOV: Da.

ANA PETROVNA: *Toči.* Pij, dušo moja... Eh, vrag ga odnio! Kad se pije neka se pije. *Toči.* Ako piješ, umrijet ćeš, ako ne piješ opet ćeš umrijeti, onda je bolje piti, pa umrijeti. *Pije.* Pijanica sam, Platonove... a? Da još natočim? Ne treba, uostalom... Jezik će nam svezati, a što ćemo onda govoriti? *Sjednu.* Nema ništa gore nego biti zrela žena... Zrela žena bez posla... Što ja značim, zašto ja živim? *Pauza.* Usto sam i razvratna.. Ja sam razvratnica, Platonove... *Glasno se smije.* Je li? .. *Trlja čelo.* I ja ću propasti... Ovakve uvijek propadaju... Ja bih trebala biti negdje profesorica, direktorica... Kad bih bila diplomat, ja bih cijeli svijet preokrenula... Zrela žena... i bez posla... Nepotrebna, dakle... Konji, krave i psi su potrebni, a ja nisam potrebna, suvišna sam...

PLATONOV: Oboma nam je loše...

ANA PETROVNA: Ta... ta voliš, čudače! Voliš li?

PLATONOV: *gleda kroz prozor.* Ubit ću se.

ANA PETROVNA: Ta voliš, je li?

PLATONOV: Tko vas ne voli? *Vuče je prema vratima.* Zbogom! Idi i budi sretna! *Zatvara vrata.*

PLATONOV i OSIP

PLATONOV: *Kucanje*. Što je? Neću vas pustiti! Bolestan sam! *Pije*. U vaše zdravlje! Neka vam bog dade sreću! *Kucanje*. Ja propadam, propadam dokraja, draga moja! Muči me savjest, čežnja, tuga... Muka, jednom riječi. *Kucanje*. Danas odlazim odavde, Ano Petrovna, ali ne s vama! *Kucanje*. Zauvijek odlazim odavde... Odlazim! Zauvijek! Odlazim i... zbogom! Danas bježim odavde, bježim od samog sebe, ni sam ne znam kamo, bježim u novi život! *Kucanje*. Zaboravite glupana, magarca, podlaca i jadnika Platonova! *Kucanje*. Ne, ne... i ne silite me! Ne ću vas pustiti! *Otvori vrata*. Ti?!

Uđe Osip.

PLATONOV: Što je? Što hoćeš?

OSIP: Dobar dan, Mihajlo Vasiljiču!

PLATONOV: Govori brže i odlazi k vragu!

OSIP: Sjest ću... *Sjedne*.

PLATONOV: *sjedne kraj njega*. Pošto si došao?

OSIP: Da se oprostim.

PLATONOV: Zar odlaziš?

OSIP: Ne ja, nego vi.

PLATONOV: A tako! A kako znaš?

OSIP: Kako ne bih znao?

PLATONOV: Ne odlazim ja, brate. Uzalud si došao.

OSIP: Odlazite...

PLATONOV: Imaš pravo. Idem, mili.

OSIP: Eto vidite da znam. Znam čak i kamo idete!

PLATONOV: Je li? A ja ne znam. Hajde, reci, kuda?

OSIP: Na onaj svijet.

PLATONOV: Daleko bogami! *Pauza.* Da me ti možda ne ćeš tamo otpremiti?

OSIP: Baš tako.

PLATONOV: Hm... Došao si, dakle, da me ubiješ!

OSIP: Baš tako...

PLATONOV: Hoćeš li me ubiti na vlastitu želju ili po nečijoj narudžbi?

OSIP: Na vlastitu želju. - Poštivao sam vas, gospodine Platonove, smatrao sam vas ozbiljnim čovjekom! I što sad... Žao mi je ubiti vas, a moram... Previše ste štetni... Zašto je danas k vama dolazila mlada gospođa? A pošto je generalica dolazila poslije nje? Vi, dakle, generalicu varate? A gdje vam je žena? Koja je od njih tri ona prava? A? Zar vi poslije svega toga niste nevrijedan čovjek? *Hitro ga sruši preko noge i padne s njim zajedno na pod.* Kad dođete na onaj svijet, najdublje se poklonite generalu Vojnicu u moje ime! *Vadi iza pojasa nož.* Sad ćete u carstvo nebesko...

Dotrči Saša.

5

PLATONOV, OSIP i SAŠA

SAŠA: *Dotrči.* Što je to? *Krikne.* Mišo! *Trči Platonovu i Osipu koji se bore i baci se na njih.* Što radite?

OSIP: Aleksandra Ivanovna? *Saši.* Evo vam noža! *Daje nož.* Neću ga pred vama zaklati... Poslije ću ga zaklati... Neće umaknuti! *Skoči kroz prozor.*

PLATONOV: Što gledaš? *Legne na divan.* Živ je tvoj izdajnik! Zar ne vidiš? Hvala ti što si došla, zamalo nisi postala udovica, a ja pokojnik!

SAŠA: Lezi na jastuk! *Podmetne mu jastuk pod glavu.* Eto tako! *Sjedne do njegovih nogu.* Da te nije ranio? Zašto si zatvorio oči?!

PLATONOV: Samo tako...

SAŠA: Možeš li ustati?

PLATONOV: Došla si Saša? Došlo je moje blago? *Ljubi joj ruku.*

SAŠA: Naš Kolja ... Kašlje, ima vrućinu, ospice... ne pije, ne jede... *Plače.* Teško je obolio, Mišo!... Bojim se za njega! Tako se bojim, loše sam sanjala... Što ćemo s Koljom?

PLATONOV: Ne uznemiruj se, Saša!

SAŠA: Kako da se ne uznemirujem! Da on, ne daj bože, umre, što će biti s nama?

PLATONOV: Neće ti Gospod oduzeti našeg mališana! Zašto da te kažnjava? Zato, što si se udala za propalicu? *Stanka.* Ne plači, Saša! *Obujmi joj glavu.* Ne plači, lane! Pa ja te volim, djevojčice!... Jako volim! Kriv sam, ali što mogu? Treba praštati... No, no... Uskoro ćemo živjeti opet po starom, Saša! Ne vjeruj u čvrstinu te veze, kao što ni ja ne vjerujem! ... Ona će se prva ohladiti i prva će se sa smijehom i gorčinom osvrnuti na tu vezu. Nije Sofja za mene. U njoj kipi ono što je u meni već prekipjelo; Nije ona za mene... Stidim se, strahovito se stidim... Bio sam gladan, bilo mi je hladno, naskitao sam se, propadao, postao vjetropir, došao u ovu kuću... Dali su mi topli kut. Obukli me, mazili kao nikoga... Lijepo sam im platio! Boli me od stida! - Saša, što ti je?

SAŠA: Ti... ti dakle sa Sofjom, a ne s generalicom? Sa Sofjom?

PLATONOV: Zbog koga si ti onda otišla? Zar nisi zbog Sofje?

SAŠA: Ti dakle s tuđom ženom?! *Ide k vratima.*

PLATONOV: Kuda ćeš? Ostani, Saša!

SAŠA: Ne mogu! Oh, bože, bože moj...

PLATONOV: Ne možeš? - Čudna si ti, Saša! Ako hraniš gada Osipa, ako do ponoći čitaš molitve za nekakve svoje neprijatelje, zašto ti je onda teško smilovati se svome posrnulom mužu, koji se kaje?

SAŠA: Zbogom! Ne mogu s tobom živjeti! Svi će te sad smatrati podlacom!

PLATONOV: *Pjeva. Stanka.* Jesi li otišla?

Saša ode.

PLATONOV: *Pjeva.*

6

PLATONOV, GLAGOLJEV 1. *zatim* GLAGOLJEV 2.

GLAGOLJEV 1.: *uđe ogrnut, sa štapom.* Vi ste kod kuće, Mihajlo Vasiljiču? Drago mi je... Smetam... Ne ću vas dugo zadržavati, odmah ću otići... Samo da vas nešto pitam. Što vam je, Mihajlo Vasiljiču? Blijedi ste, posrćete, drhtite... Što vam je?

PLATONOV: *Pjeva.*

GLAGOLJEV 1.: Pitanje je čudno, možda i glupo, ali, molim vas, odgovorite mi, Mihajlo Vasiljiču! Ovo pitanje je za mene životno pitanje! Vjerujem u vaš odgovor zato što vas poznajem kao poštenog čovjeka... Možda će vam moje pitanje izgledati čudno, ružno, glupo, što više, možda i uvredljivo, ali, boga radi... odgovorite. Nalazim se u strašnom položaju! Naša zajednička znanica... Vi je vrlo dobro poznajete... Smatrao sam je savršenstvom u ljudskom smislu... Ana Petrovna Vojniceva... *Pridržava Platonova.* Gospode, nemojte pasti!

PLATONOV: Odlazite! *Pjeva.*

GLAGOLJEV 1.: Vi ste njezin prijatelj, vi je poznajete kao svojih pet prsta... Ili su mi je oklevetali, ili... ili... su mi otvorili oči... Je li ona poštena žena, Mihajlo Vasiljiču? Ona... ona... Ima li ona pravo da bude žena poštenog čovjeka? *Stanka.* Ne znam kako da formuliram svoje pitanje... Shvatite me bogamu! Rekli su mi, da ona...

PLATONOV: Sve je propalo! Propao je život, iščezla para! I poštenje, i ljudsko dostojanstvo, i plemenitost, sve. Došao je kraj! Sve je na tom svijetu podlo, nisko, prljavo! Sve je... podlo... nisko... *Padne onesviješten na Glagoljeva i sruši se na zemlju.*

GLAGOLJEV 2.: *Uđe.* Što si se ti ovdje zabrblijao? Ja ne kanim čekati! *Gleda Platonova.* Tata, što je Platonovu?

GLAGOLJEV 1.: *Pauza.* Idemo u Pariz!

GLAGOLJEV 2.: Što! U Pa... U Pariz? Što ćeš ti u Parizu? *Glasno se smije.* Ne podnosim Rusiju! Neznanje, smrad, brrr... U Rusiji je nekako i zrak ustajao! Nekako je pljesniv, zagušljiv! - Pariz, da! Još nije kasno! Ja ću ti otkriti sve tajne Pariza! Dat ću ti tristo preporučenih pisama, i tristo najraskošnijih francuskih kokota na raspolaganje.

GLAGOLJEV 1.: Idemo tražiti sreću na drugom mjestu? Dosta je! Dosta smo sami sebi igrali komediju, dosta smo se obmanjivali idealima! Nema više ni vjere, ni ljubavi! Nema ljudi! Idemo!

GLAGOLJEV 2.: To je divno, oče! Ti si mene naučio čitati, a ja ću tebe naučiti živjeti! Idemo!

ČETVRTI ČIN

Prijepodne istoga dana, oko jedanaest. Vani pada kiša. Kabinet pokojnog generala Vojniceva.

1

VOJNICEV i ANA PETROVNA

Ana Petrovna gleda kroz prozor. Ulazi Vojnicev.

ANA PETROVNA: Si že slišal? Ode imanje! Nestalo... Bog dao, bog i uzeo. Eto ti toliko hvaljene trgovačke makinacije! A sve to zato, što smo povjerovali Glagoljevu... Obećao je kupiti imanje, a nije bio ni na dražbi... *Uzdiše.* Ne možeš vratiti... Tako mora biti ... -

No, vlastelinu? Što ćeš sada početi? Što da se radi? Žao mi je rastati se s rodnim gnjezdašcem, ali što se može učiniti mili moj? Znači... Ti si izgubio ono što si imao, ali nije važno ono što je bilo, nego ono što će biti. Pred tobom je cio život, lijep, mučan, muški život! Zašto jaučeš? Namjestit ćeš se u gimnaziji, početak ćeš raditi... Samo se ne treba svađati sa ženom... Još se niste pravo ni vjenčali, a već se svađate... Zašto mi ne kažeš, Sergeju? Boluješ u duši, a šutiš. Što se događa među vama?

VOJNICEV: *Uzdahne.* Imam čast da se predstavim: muž rogonja!

ANA PETROVNA: Kakve su to gluposti, Sergeju! Ovdje, u Vojnicevki? Ta kome ovdje, u našoj proketoj Vojnicevki može pasti na pamet nemoguća misao da na tvoju aristokratsku glavu nasadi rogove? Pa nema tko! Zar mlađi Glagoljev?

VOJNICEV: *Pauza.* Platonov!

ANA PETROVNA: Što Platonov? *Poskoči.* Možeš govoriti gluposti, ali ne takve gluposti kakvu si sad rekao, čuješ ti... Slagao si! Treba znati mjeru! To je neoprostivo glupo!

VOJNICEV: Kunem vam se bogom! Ja sam nisam htio i ne želim vjerovati!

ANA PETROVNA: To ne može biti, Sergeju! To je plod tvoje fantazije!

Ulazi Bugrov.

2

ANA PETROVNA, VOJNICEV i BUGROV

BUGROV: *Ulazi.* Dobar dan! Jeste li živi, zdravi? - Kišica pada, a vruće je... *Briše čelo.* Ufff...Skuhaš se dok dođeš... Jeste li zdravi? *Stanka.* Ja sam upravo zbog toga razloga i svratio k vama, što je danas već bila dražba, kako vam je poznato... A usto mi je nekako, znate, malo *smije se* zbog vas, razumije se, suosjećam, i uvredljivo je, pa ja...

VOJNICEV: *Snažno pozvoni.* Vrag neka te nosi...

BUGROV: Tako je to... *Sjedne.*

JAKOV: *Uđe.*

VOJNICEV: *Jakovu*. Koliko sam puto molio vas, nitkove, podlace *kašlje*, dangube, da nikoga ne puštate bez najavljivanja!

JAKOV *slegne ramenima i ode*.

BUGROV: *Kašlje*. Možete ovdje živjeti dokle god želite, makar do Božića... Tu će se vršiti kojekakve promjene, ali one vam neće smetati. A ako i bude što takvo, možete se preseliti u dvorišnu zgradu... Ima mnogo soba, a i toplo je... Vi se na mene nemojte ljutiti, molim vas! Prijateljstvo je prijateljstvo, znate, a novčani poslovi... Trgovina! To je proklet posao.

ANA PETROVNA: Otiđite, molim vas!

BUGROV: Nemojte se uznemirivati... Ovdje možete živjeti ako hoćete do Božića. Ja ću sutra ili prekosutra otići. Budite zdravi! *Ode*.

Stanka.

ANA PETROVNA: *Vojnicevu*. Ali što je on našao u toj razmaženoj Sofji? Što je on našao u toj djevojci? Što je mogao u njoj naći? A što si ti radio, mužu? Gdje su ti bile oči? Plačljivko! Slinio si dotada, dok mu ispred nosa nisu oteli ženu!

Ulazi Platonov.

3

VOJNICEV, PLATONOV i ANA PETROVNA

PLATONOV: *Vojnicevu*. Bratski te molim. Mrzi me, preziri, misli o meni što hoćeš, ali ne ubijaj sebe!

VOJNICEV: Ostavite me na miru!

PLATONOV: Boga radi, saslušaj me!

VOJNICEV: Ja ne slušam! Možete otići!

ANA PETROVNA: *Polako prilazi Platonovu*. Platonove, je li to istina?

PLATONOV: Istina je.

ANA PETROVNA: *Viče*. Ne volite vi nju! Vama je bilo dosadno!

PLATONOV: Kunem vam se, da vaša nesreća ne vrijedi ni sjene mojih muka!

ANA PETROVNA: Vrlo lako može biti, no komu je stalo do vaših muka!

PLATONOV: I vama nije stalo?

ANA PETROVNA: Uvjeravam vas, da nama nije stalo!

PLATONOV: Ne lažite, Ano Petrovna!

ANA PETROVNA: Odlazite!

PLATONOV: Ne valja vjerovati smijehu pametne žene, koja nikada ne plače; ona se smije onda, kad joj se plače. A naša generalica ne samo da bi rado plakala, već bi se rado i ustrijelila. To joj se na očima vidi...

ANA PETROVNA: Podlo je. Podlo je igrati se ljudima!

PLATONOV: Neću otići odavde, makar kuću zapalili!

VOJNICEV: Ja ću poludjeti...

PLATONOV: *Hoće leći*. Dajte mi nešto toplo... Ne da jedem, nego da se pokrijem...

Neću otići u svoj stan... Vani je kiša... Ovdje ću leći.

ANA PETROVNA: Drznik! Ogaditi, napakostiti, naspletkariti, a zatim doći i žaliti se na svoje muke!

PLATONOV: Gladan sam kao gladni pas... Hladno mi je... Trese me groznica... Boli! Shvatite, da me boli! Život mi propada! Što vi želite od mene? Što vam je još potrebno! Nije vam dosta te proklete noći?

ANA PETROVNA: *Prilazi Platonovu*. Idite kući, Mihajlo Vasiljiču! Ja ću poslati i donijeti ono, što vam je potrebno. *Stavi mu ruku na rame*. Otiđite! Otiđite kući!

VOJNICEV: *Priđe Platonovu.* Mihajlo Vasiljiču... ja... i kad bih mogao sve to zaboraviti, bio bih sretan kao nikada. Ostavimo jedan drugoga u miru! - Idite kući. Ja ću poslati po Trileckog ...

PLATONOV: ... kome je neprijatna moja nazočnost, taj može izići iz ove sobe...

Ulazi Sofja Jegorovna.

4

VOJNICEV, PLATONOV, ANA PETROVNA i SOFJA JEGOROVNA i KATJA

Ulaze Sofja Jegorovna i Katja.

SOFJA JEGOROVNA: Dao je časnu riječ da će se pojaviti u kolibi oko deset sati, a nije se pojavio... To mi je ljubav, to je naš odlazak... *Ugleda Platonova.* Vi... ste ovdje?!

PLATONOV: Ja?

VOJNICEV: *Pokazuje na Sofju Jegorovnu.* To je moja bivša žena.

ANA PETROVNA: Izadite, Sergeju!

SOFJA JEGOROVNA: Zašto ste ovdje?

PLATONOV: Ja?

VOJNICEV: Oh, Sofja, Sofja! *Klekne pred nju.* Ostani sa mnom! Sve ću zaboraviti, sve sam oprostio... Bit ću tvoj rob. Voljet ću te... Voljet ću te kao što te dosad nisam volio! Pružit ću ti sreću! Ne će ti on pružiti sreće! I sebe ćeš upropastiti, i njega ćeš upropastiti! ... Znam da se ne može nasilu voljeti, ali ostani! Opet ćeš biti vesela! Opet ću ja biti čovjek, opet će k nama dolaziti... Platonov! Vratimo prošlost dok još nije prekasno. Platonov će pristati... On te ne voli, nego tako... ti si mu se podala, i on te je uzeo...

SOFJA JEGOROVNA: *Vojnicevu.* Ne dodijavajte mi! Gubite se!

VOJNICEV: *Platonovu.* Vрати mi je, Platonove! Budi dobar! Ta ona je moja! Platonove! Ti si i bez nje sretan! Spasi me, mili!

SOFJA JEGOROVNA: *Vojnicevu*. Mrzim vas! Mrzim vas! Ja sam njegova žena, ljubavnica, što želite! Gubite se!

KATJA: *Plače*. Žao mi je gospodina Sergeja Pavloviča... Bio je takav ljepotan, a čemu je sada nalik? Hoda kao ošamućen. Nestalo je dobrog gospodina...

PLATONOV: A što se može? - Ja ću se ubiti ...

VOJNICEV: Daj mi je. *Jeca*. Ta ona je moja! Moja! Zar ne razumiješ?

PLATONOV: Sve je gotovo, Sofjo! Ubit ću se... Časti mi!

KATJA: *Plače*. Mihajla Vasiljiča mi je žao... Događalo se, bio je najveseliji čovjek, od njegovih šala nije se moglo proći, a sada je postao nalik smrti...

SOFJA JEGOROVNA: Mihajlo Vasiljiču! Što znači to... sve je gotovo?

KATJA: *Plače*. I vas mi je žao. Na što ste sada nalik!

PLATONOV: Sve je gotovo. Ništa mi nije potrebno, ni ljubav, ni mržnja, dajte mi jedino mira! Molim vas... Čak mi se i govoriti ne će... Ne treba mi novi život. Nemam kuda ni sa starim... Ništa mi nije potrebno!

SOFJA JEGOROVNA: Što on govori?

PLATONOV: Govorim, da je dosta!

SOFJA JEGOROVNA: Ne shvaćam!... Vi me više ne volite?

KATJA: Trebali biste leći.

PLATONOV: *Viče*. Ja sam bolestan! -

KATJA: Trebali biste otići u sobu i leći u postelju!

SOFJA JEGOROVNA: *Plače*. Ja sam vam postala mrska? *Plače sve glasnije*.

PLATONOV: *Ustaje i polako ide prema vratima*.

SOFJA JEGOROVNA: Počekaite... Nemojte otići! Sjednite, premislite! *Hvata ga za rame.* Što vi činite od mene? *Hvata je histerični napad.*

VOJNICEV: *Prilazi Sofji Jegorovnoj.* Sofi! Sofi! Ne ubijajte se... Prestanite! *Platonovu.* Što čekate ovdje, Mihajlo Vasiljiču? Otiđite, boga radi!

ANA PETROVNA: Pusti, Sofi, pusti! Dosta je!

SOFJA JEGOROVNA: Nije mi potrebna vaša pomoć! ... ne shvaćam!... ne shvaćam!

PLATONOV: Utješite se nečim... Na primjer, makar time, da će vam taj skandal poslužiti kao lekcija za budućnost! *Ide prema vratima.* Da me makar đavli odnesu što prije...

Ulazi Trilecki.

5

VOJNICEV, PLATONOV, ANA PETROVNA, SOFJA JEGOROVNA, KATJA i
TRILECKI

TRILECKI: *Na vratima.* Dat ću ti ja takvo najavljivanje da te rođena majka neće prepoznati!

GLAS JAKOVA: Gospodar su zapovjedili...

TRILECKI: Idi i poljubi se sa svojim gospodarom! On je isto takav glupan kao i ti! *Uđe. Platonovu.* Što ti ovdje bogu dane kradeš? Kuda se povlačiš, nesrećo? Kako se ne stidiš, kako se ne bojiš grijeha? Filozofiraš ovdje? Držiš propovijedi? *Pada na divan.* Užasno! Nesreća, kakva nesreća. Tko je to mogao očekivati? - Otrovala se šibicama!

PLATONOV: Što govoriš?

TRILECKI: *Viče.* Šibicama se otrovala! *Skoči.* Na, čitaj! Čitaj! *Prinosi mu pred oči pisamce.* Čitaj, filozofe!

PLATONOV: *Čita.* »Grijeh je oplakivati samoubojice, ali mene se sjetite. Oslobodila sam se života i bolesti. Miša, ljubi Kolju i brata, kao što ja tebe volim. Ne ostavi oca. Živi kako zakon nalaže. Kolja, Gospod će te blagosloviti kao što te ja blagoslivljam

materinskim blagoslovom. Oprostite meni grešnoj.«... *Hvata se za glavu.* Otrovala se...
Pauza. Saša se otrovala... Gdje je ona? Slušaj! Idem k njoj! Ja... ja ću je uskrsnuti! -
 Samo je još to trebalo, da me pregazi, kao psa! - Gledajte me svi sada! Gledajte! Svida li
 vam se to?

TRILECKI: Sreća tvoja, živoderu, što sam ja jutros, čim je svanulo, svratio kući! A što bi
 bilo da ja nisam svratio i da ju nisam zatekao? Umrla bi! Shvaćаш li to ili ne? Ti obično
 shvaćаш sve, osim najobičnijih stvari!

PLATONOV: Čekaj... znači, ona... nije umrla, kažeš?

TRILECKI: A ti bi htio da je umrla?

PLATONOV: *Uzvikne.* Nije umrla! Ja nikako ne mogu shvatiti... Nije umrla? *Grli*
Trileckoga. Živa je! *Smije se.* Živa je! Znači, ti joj nisi dopustio da umre! Dragi moj!
Ljubi Trileckog.

TRILECKI: Odmakni se od mene, molim te!

PLATONOV: *Ljubi ruku Ani Petrovnoj.* Saša je živa... Vode, vode... draga moja!

ANA PETROVNA: *Izlazi s praznim vrčem i za čas se vrati s vodom.* I ja sam se uplašila.
 Pijte! Pijte! *Pružа Platonovu vodu.*

PLATONOV: Stalno mi se priviđaju vojnici u cicanim mundirima i šiljatim kapama...
 Žuto, sa zelenim uokolo... Bez riječi... bez riječi... Riječi nisu potrebne! - Bože moj, kako
 sam bolestan! Ne možeš sebi zamisliti kako sam bolestan!

TRILECKI: *Opipava mu puls.*

ANA PETROVNA: *Tiho Trileckom.* Vodite ga, Nikolaju Ivaniču! Ja ću danas doći k
 vama, porazgovarati s Aleksandrom Ivanovnom. Što joj je to palo na pamet da nas tako
 uplaši! Je li opasno?

TRILECKI: Ne može se još ništa reći. Otrovati se nije uspjela, ali općenito... loše je!

PLATONOV: Što si joj dao?

TRILECKI: Ono, što treba. *Ustane.* Hajdemo!

PLATONOV: A što si dao sada generalici?

TRILECKI: Buncaš... Hajdemo!

PLATONOV: Hajdemo... *Ustane.* Sergeju Pavloviču! Pusti! *Sjedne.* Pusti! Što si se rasplakao? Upravo kao da su zemlji ukrali sunce! A još si nekada učio filozofiju! Budi Sokrat! A? Sergeju Pavloviču! *Tiho.* Uostalom, ja sam nisam svjestan što govorim...

TRILECKI: *Stavlja mu ruku na glavu.* Sad se još ti razboli! Ali tebi za čišćenje savjesti ne smeta da malo oboliš!

ANA PETROVNA: Pošaljite u grad po drugog liječnika!...

PLATONOV: Ana Petrovna, vama po grudima puže malo glasovirčić! Komično! *Smije se.* Komično! Sjedi, Nikolaju, odsviraj nešto!... *Smije se.* Komično! Bolestan sam ja Nikolaju... Ozbiljno govorim... Ne šalim se... Hajdemo. *Ulazi Ivan Ivanović.*

6

VOJNICEV, PLATONOV, ANA PETROVNA, SOFJA JEGOROVNA, KATJA,
TRILECKI i IVAN IVANOVIČ

IVAN IVANOVIČ: *Uđe.* Saša moja! *Plače.* Ona umire! Želi se ispovjediti!

TRILECKI: Samo si još ti ovdje nedostajao sa svojim suzama! *Izvodi oca za rukav.* Tko ti je rekao da će ona umrijeti? Odakle si to izmislio? Uopće nije opasno! Počekaš u ovoj sobi! Odmah ćemo poći k njoj zajedno s njim. Nije li te stid da takav dolaziš u tuđu kuću! *Ugura ga u drugu sobu.* Počekaš tamo!

PLATONOV: Nikolaju! ... Što da radim, da mi usta ne presuše?

SOFJA JEGOROVNA: *Digne se i priđe Platonovu.* Što ste učinili sa mnom? *Jeca.*

ANA PETROVNA: Umirite se, Sofi! Nije vrijeme... On je bolestan.

SOFJA JEGOROVNA: *Sjedne do Platonova. Spasite me, Platonove! Nije kasno! Platonove, nije kasno! Pauza. Platonove... Još jednom molim... Plače. - Platonove! - Recite mu... Nagovorite ga...*

PLATONOV: *Okrene se od nje.*

ANA TRILECKI: Odvedimo je u postelju! Sergeju! Nikolaju Ivanoviču! To pomognite mi, konačno!

VOJNICEV: *Prilazi Sofji Jegorovnoj. Potrudit ću se... potrudit ću se...*

TRILECKI: Treba joj dati prašak za umirenje.

Vode Sofju Jegorovnu, odlaze.

7

PLATONOV i GREKOVA

PLATONOV: *Sam. Treba ići... Maše rukama ispred očiju. Mouches volantes⁵... Oblačići... Vjerojatno bulaznim... Prekriva rukama lice. Ustane. Moram se ubiti... Prilazi stolu. Izaberi, tu je cijeli arsenal... Uzima revolver. Stavi revolver uz sljepoočicu. Finita la commedia.⁶ Jedna pametna životinja manje! Oprosti mi Kriste, moje grijehi! Stavlja revolver na stol. Vode bih... Gdje li je Trilecki?*

Ulazi Grekova.

PLATONOV: Tko je to? A-a-a-a... *Smije se. Najljući neprijatelj...*

GREKOVA: Vi ne znate što sam napravila! Što sam napravila! Ja sam to, znate, predala sudu... Ja sam se odvezla k direktoru... Vas će se, po mojoj molbi premjestiti u drugi grad... Što sam učinila! *Plače.* ... Tko bi znao da ćete vi napisati to pismo!? Ah, da sam mogla znati! Bože moj... Kako patim! Ali nakon onoga pisma mi više nismo neprijatelji!!!

⁵ Svjetlaci, mrlje (»muhe«) koje lebde čovjeku pred očima kada mu je slabo (Bolest, nesvjestica i sl.)

⁶ Komedija je završena (tal.)

PLATONOV: Htio sam se ustrijeliti... *Smije se*. Nije mi pošlo za rukom. Instinkt... Um traži svoje, priroda svoje... Oštrooka! Ta vi ste pametni? *Ljubi joj ruku*. Ruka je hladna... Slušajte... Hoćete li me saslušati?

GREKOVA: Da-da-da...

PLATONOV: Kako je sve to glupo, kako je sve to gadno, ružno! Zgadilo mi se sve. *Smije se*. Tvrdoglavac! Ismijali smo trgovce tvrdoglavce, sasvim ismijali... Bilo je smijeha kroz suze i suza kroz smijeh... A tko će mene ismijati? Kada? Smiješno! Mito ne uzimam, ne pljačkam, ne tučem ženu, zdravo mislim, i... svejedno sam nitkov! Smiješan nitkov! Neobičan nitkov!... - Uzmite me k sebi! Bolestan sam, želio bih piti, strašno patim, nepodnošljivo! Spava mi se, a nemam gdje leći... Molim vas! *Pruž a ruku*.

GREKOVA: ... kod mene možete živjeti koliko želite...

PLATONOV: Mene svi vole... Svi! Uvrijediš ih, dogodi se, a i oni... vole... Ta vi mene volite? Volite li? Recite otvoreno... Samo mi kažite, volite li me?

GREKOVA: Da... *Stavi glavu na njegove grudi*. Da... Meni je svejedno... Meni ne treba ništa... Ne ću da znam za druge! Radi sa mnom što hoćeš... *Plače*.

PLATONOV: Lijepa... Merci. *Ljubi je u glavu*. Svi me vole... Poludjet ću ... Porazi sam, uništio slabe žene, koje nisu ništa krive... Ne bi mi bilo žao kad bih ubio nekako drugačije, u naletu bijesnih strasti, nekako na španjolski način, nego, ubio sam ih tako... nekako glupo, ruski... Svi me vole, svi me vole ...Uvrijediš ih, a i oni... vole.. Shvaćam sad cara Edipa, koji je sebi iskopao oči! Kako sam nizak i kako duboko poznajem svoju niskost! A oni vole ... Kad ozdravim, postat ću razvratnik... - Pada li vani kiša?

GREKOVA: Kiša.

PLATONOV: Morat ću ili po kiši...

SOFJA JEGOROVNA *Uđe, prilazi stolu i prevrće po njemu. Uzima revolver, opali u Platonova, ali promaši.*

GREKOVA: *Stane između Platonova i Sofje Jegorovne. Što činite? Viče. Ovamo! Brzo ovamo!*

SOFJA JEGOROVNA: *Optrči oko Grekove i opali Platonovu u prsa iz neposredne blizine.*

PLATONOV: *Čekajte, čekajte... Ta kako to? Padne.*

Utrče Ana Petrovna, Katja, Ivan Ivanovič, Trilecki i Vojnicev.

9

PLATONOV, GREKOVA, SOFJA JEGOROVNA, KATJA, ANA PETROVNA, IVAN IVANOVIČ, TRILECKI, VOJNICEV, JAKOV, VASILIJJE, *zatim i Marko.*

ANA PETROVNA: *Istrgne Sofji Jegorovnoj revolver i odgurne je na divan. Platonove ...*

TRILECKI: *Nagne se nad Platonova i žurno mu raskopča kaput. Mihajlo Vasiljiču! Čuješ li?*

ANA PETROVNA: *Boga radi, Platonove! Brže, Trilecki...*

TRILECKI: *Vikne. Vode!*

GREKOVA: *Doda mu vrč. Spasite ga! Vi ćete ga spasiti. Hoda po sceni.*

TRILECKI: *Popije vode i odgurne vrč ustranu.*

IVAN IVANOVIČ: *Hvata se za glavu. Ta rekao je, da će poginuti! I eto, pogibe! Eto, pogibe! Spusti se na koljena. Gospode svemogući! Pogibe... Eto ga, pogibe...*

MARKO: *Uđe. Od mirovnog suca, molim... Pauza.*

ANA PETROVNA: *Platonove... Nije to ništa... Popijte vode...*

PLATONOV: *Podigne se i pogleda kroz prozor.* Osipa su ubili seljaci. ... Kraj bunara... Vidite? Eno ga! Kraj bunara... *Pokazuje Marka.* Njemu tri srebrna! *Sruši se i umre.*

KATJA: *Pada pred noge Ane Petrovne.* Ja sam svemu kriva!

TRILECKI: *Vikne.* Umro je!

ANA PETROVNA: Nije, nije...

GREKOVA: *Sjeda za stol, razgledava papirić i gorko plače.*

IVAN IVANOVIČ: Pokoj mu vječni... Pogibe... pogibe...

ANA PETROVNA: On je samo tako... Može se izliječiti... Platonove! Michel... Michel!

TRILECKI: Sam se ustrijelio! Popustili mu živci! *Plače.* S kim ću ja sad na tvojim karminama piti! *Ustane.* Oče, otidi i reci Saši neka umre!

VOJNICEV: Što da radimo, Nikolaju?

IVAN IVANOVIČ: Ubio ga gospod... Za grijeh... Za moje grijeh... Zašto si griješio, stara šaljivčino? Ubijao stvorove božje, pijančevao, psovao, osuđivao... Nije izdržao Gospod, pa je kaznio.